

Forord

Jeg vil gjerne takke informantene mine for at de stilte opp og delte sine opplevelser og erfaringer. Uten dere ville jeg ikke kunnet gjennomført dette prosjektet. Videre vil jeg også takke fengslene jeg besøkte og de ansatte jeg møtte der, takk for varm velkomst og god hjelp underveis i prosessen.

Jeg må også takke min veileder, Johan Fredrik Rye, for din entusiasme og for gode råd og hjelp det siste halvåret. Takk til min fine søster som brukte feriedager for å hjelpe meg. Til slutt vil jeg takke lunsjsquaden min, for støtte, og samtaler om brunsnegler, Kardashians, skog og personlighetstester. Dere er bra.

Abstract

This thesis is about the media situation in prison. It is reasonable to assume that inmates are the group in society who experiences the most regulations on their media usage. The purpose is to answer: *How do inmates experience the regulated media situation in prison?*

To elucidate the problem, I have also included a subproblem that deals with how the media situation, as perceived by the inmates, places itself in relation to what Graham Sykes calls the modern pains of imprisonment. Can the media dampen some of the pain the inmates experience? And if so, how? I would also like to see if the regulations they experience in terms of the media usage becomes a part of these pains and frustrations.

The empirical material of the thesis is collected through interviews with four inmates from two different prisons in Norway. To discuss and interpret the data, theories of life in prison, the total institution, the modern pains of imprisonment, and media theories dealing with the media's role in society, the media's role in identity-construction and in everyday life are used. The main findings in this assignment, show that the media access in prison is of great importance to the inmates when imprisoned, but the media situation is also a big frustration. Having media is essential for the inmates to feel like a part of the outside world and for them to be up to date on the outside community. The media can help them with deprivations, sexual frustration, maintaining mental health and maintaining ties to their own identity and family and friends. The media also creates community and discussion topics amongst inmates, between inmates and prison officers, and between inmates and their relatives. Although the media, in many areas, are important for the inmates, many of the regulations also cause great frustration. Particularly the lack of access to internet and new technology is frustrating, and the inmates fear their own digital skills will weaken substantially. The weakening of digital literacy can have negative consequences when the inmates return to society and work-life after their release. The regulations related to media access are perceived as an additional punishment in the penalty.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1 PROBLEMSTILLING	4
1.2 OPPGAVENS DISPOSISJON	5
2. TEORI OG TIDLIGERE FORSKNING	7
2.1 TIDLIGERE FORSKNING	8
2.2 LIVET I FENGSEL	10
2.3 MODERNE SMERTER VED FENGSLINGEN	11
2.3.1 Tapet av frihet.....	12
2.3.2 Tapet av varer og tjenester.....	13
2.3.3 Berøvelsen av heteroseksuelle forhold.....	14
2.3.4 Tap av autonomi	15
2.4 MEDIENES OPPGAVER I SAMFUNNET	15
2.4.1 Identitetskonstruksjon og det refleksive selvet.....	16
2.5 MEDIENE I HVERDAGSLIVET	17
2.5.1 Fjernsynets plass i dagliglivet.....	17
2.5.2 Utstrekking av tid og sted.....	18
2.6 DIGITAL KOMPETANSE OG DEN DIGITALE KLØFTEN	19
3. METODE	21
3.1 METODISK TILNÆRMING	21
3.2 UTVALG.....	22
3.3 INTERVJUGUIDE.....	23
3.4 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE.....	24
3.5 ETIKK	25
3.6 FORSKERROLLEN	27
3.7 BEHANDLING AV DATA	28
3.8 UNDERSØKELSENS KVALITET	29
4. ANALYSE.....	31
4.1 BAKGRUNN	32
4.1.1 Tilgang.....	32
4.1.2 Bruk	33
4.2 MEDIEERFARINGER I FENGSELET.....	36
4.2.1 Restriksjoner og savn.....	36
4.2.2 Digital kompetanse.....	42
4.2.3 Tilbake til samfunnet.....	46
4.2.4 Fellesskap.....	48
5. AVSLUTNING.....	51
5.1 VIDERE FORSKNING.....	55
6. LITTERATUR.....	57
7. VEDLEGG.....	61
7.1 INFORMASJONSSKRIV	61
7.2 INTERVJUGUIDE.....	62
7.3 NSD-GODKJENNING.....	64

1. Innledning

Gjennom historien har stater og samfunn straffet sine kriminelle på ulike måter. Tidligere skulle straffemetodene være prangende og offentlige slik at de virket avskrekkende på resten av befolkningen. Ved de offentlige straffene trer etter hvert bøddelen og dommerne inn i rollene som de ”slemme” og den som straffes blir nesten sett på som et offer og får medlidenhet av borgerne. Mot slutten av det 18. århundre og ved begynnelsen av det 19. århundre endres måten man straffer på og offentlige straffemetoder som gapestokken forsvinner. Avstraffelensen blir fjernet fra bybildet, straffene blir mer skjult og du kan ikke lenger se hvordan forbryterne får sin straff (Foucault, 1994, s. 13-15). Oppfattelsen blant folk er at straffene nå er mer humane og fører med seg mindre lidelse for de straffede. Foucault (1994) mener at avstraffelsen skifter retning og at straffens gjenstand er en annen. Siden de ikke lenger kan straffe kroppen er det nå forbryterens sjel som får unngjelde (Foucault, 1994, s. 20). Utviklingen har ført til tilsynelatende mer humane straffer. Graham Sykes (2007, s.63-64) skriver at samfunnet peker med stolthet på det de ser på som humanitet i den moderne behandlingen av kriminelle, men det finnes fortsatt smerter ved fengslingen. De fysiske metodene for smerte, som Foucault (1994) beskriver, har forsvunnet som signifikante straffemetoder i fengslene. Det som er igjen er smerter som tap av frihet og autonomi, berøvelser av tjenester og goder og seksuell frustrasjon. Sykes (2007) ønsker at samfunnet skal anerkjenne at disse berøvelsene og frustrasjonene kan være like smertefulle som den fysiske avstraffelsen de har erstattet.

Straffen for kriminell virksomhet i Norge er frihetsberøvelse. Det er kriminalomsorgen har ansvar for fengslene der straffen skal sones. Kriminalomsorgen i Norge baserer sin virksomhet på fem pilarer. Disse pilarene skal prege straffegjennomføringen i praksis og det såkalte normalitetsprinsippet er en av disse. Dette prinsippet går ut på at domfelte skal ha de samme rettighetene som alle andre borgere i Norge og tilværelsen under straffeoppholdet skal så langt som mulig være lik livet ellers i samfunnet. Det er kun frihetsberøvelsen som skal være straffen. Kriminalomsorgen mener det er behov for å tilrettelegge forholdene bedre under domfeltes soningsopphold. Dette vil redusere de utilsiktede skadevirkningene for den innsatte og gjøre det vesentlig enklere å vende tilbake til samfunnet (Meld.St. 37(2007-2008), 2008, s.8-9). Kriminalomsorgen og fengselet har som mål at fengselet skal ha en rehabiliterende effekt på den innsatte (Meld.St. 37(2007-2008), 2008, s.35). Overgangen fra

fengsel til frihet i samfunnet er enklere hvis ikke forskjellene mellom innsiden og utsiden er så store (Meld.St. 37(2007-2008), 2008, s. 9).

I dagens samfunn er det normalt å ha tilgang til medier som TV, sosiale medieplattformer, radio, bøker, musikk, aviser og nettaviser. Disse mediene er alle på ulike måter en del av nordmenns hverdag. I norske fengsler har de innsatte tilgang til noen av disse formene for underholdning og informasjonskanaler, men det er rimelig å anta at innsatte er den gruppen i Norge med strengest restriksjoner på mediebruket sitt. En fri mann, kan hvis han ønsker, lese lokale nyheter i nettavisene til frokost, skype eller chatte med kjæresten som er utenbys, sjekke favorittlagets status på diverse nettsider, se kamp på kvelden og hvis han savner kjæresten; sette på en pornofilm. For en fri mann er mediemulighetene så å si uendelige. Alle disse tingene er ikke like tilgjengelig for en innsatt. I fengsel har man som oftest ikke tilgang til internett til enhver tid, det er regler på hvor mange DVD-er du kan ha, om disse DVD-ene kan være dine egne og du kan ikke velge mellom hundrevis av TV-kanaler. Ved å være i fengsel har du mistet friheten til å når som helst velge medieinnhold i alle mediekanaler. De innsatte kan kun få begrenset tilgang til internett gjennom skolegang. De digitale mediene er en stor del av livet ellers i samfunnet og digital kompetanse er noe man kan miste eller ikke få når man sitter i fengsel. Internett er i tillegg et mer aktivt medium der man ikke kun er passive mottakere, men selv kan ytre seg og delta. Normalitetsprinsippet skal prege straffegjennomføringen, men er ikke absolutt. Prinsippet er ikke uttrykkelig nevnt i norsk lovgivning (Vollan, 2016). De innsatte er dømt for en straffbar handling og frihetsberøvelsen vil være i konflikt med mange av hverdagens elementer. Tilgang til internett er blant disse elementene. Kommunikasjonsmulighetene Internett tilbyr er viktige for de innsattes digitale kompetanse og internettilgang er nødvendig for at normalitetsprinsippet skal etterleves. Samtidig må fengselet ha kontroll over kommunikasjon og forhindre at datamaskinene brukes til kriminell virksomhet (Meld.St. 37(2007-2008), 2008, s.112). Et av de andre elementene det har vært debatt rundt er pornografi. I norske fengsler skal i utgangspunktet filmer og blader som selges lovlig i Norge også være lovlige for de innsatte. Begrensninger av hva den enkelte innsatt kan ha på cellen er knyttet til straffegjennomføringslovens paragraf 26 som omhandler kontroll på grunn av ”ro, orden og sikkerhet” i fengselet (Straffegjennomføringsloven, 2001). Dette har kriminalomsorgens lederforbund (KLF) reagert på og mener at det ikke har blitt tatt stilling til de moralske og etiske sidene knyttet til pornografi. De mener at hovedargumentet mot pornografi er knyttet til domfelte som er dømt for seksualisert vold (Kriminalomsorgens lederforbund 2013). Kriminalomsorgens Yrkesforbund (KY) ønsket i 2015 at det skulle

innføres et totalforbud i norske fengsler, de forteller om situasjoner der innsatte har hatt pornografisk materiale som simulerer voldtekt av uniformerte tjenestemenn (Valland, 2015).

1.1 Problemstilling

I Norge snakker mange om at de innsatte har det for bra under fengslingen. Ugelvik (2011b) mener sammenligninger mellom fengsler og hoteller ikke er uvanlige i hverdagslige samtaler og internettdebatter om norske fengselsforhold. En slik sammenligning forutsetter at de som sitter i fengsel har gjort seg fortjent til én type materielle omgivelser, mens menneskene utenfor murene en annen (Ugelvik 2011b, s. 121-122). Det er viktig å studere forholdene i fengsel, og la offentligheten få et innblikk i fengselet som institusjon og de praksisene som befinner seg der. Mediesituasjonen er et område jeg med medievitenskapelig bakgrunn kan undersøke nærmere. Medieforskningen har alltid vært mangevitenskapelig og er avhengig av å "låne" fra andre vitenskaper (Höier, 2003, 65-66). Medieforskere låner både teorier og metoder fra andre disipliner. Jeg vil i denne oppgaven derfor låne teorier fra blant annet sosiologien og pedagogikken.

Det er kun frihetsberøvelsen som skal være straffen for kriminelle handlinger i Norge (Meld.St. 37(2007-2008), 2008, s.8-9). I praksis er det ikke helt slik det fungerer. Når du sitter i fengsel er det noen nødvendige aspekter som må kontrolleres og reguleres, og noen regler som folk vil si pålegges uten like stor nødvendighet. Mediesituasjonen preges av reguleringer. Ved hjelp av teori og empiri ønsker jeg å undersøke hvordan de innsatte selv oppfatter denne mediesituasjonen. Siden jeg er ute etter de innsattes egne opplevelser og holdninger vil jeg benytte meg av dybdeintervju som metode. Fra mitt medievitenskapelige perspektiv vil jeg forsøke å forstå hvordan mediene har betydning for den situasjonen de innsatte er i, samt hvordan det er å ikke ha tilgang til det man vil år man ønsker det. Jeg ønsker også å se hvordan mediene passer inn i deres hverdag bak murene og hvordan de opplever de restriksjonene de pålegges.

Hovedproblemstillingen er:

Hvordan opplever de innsatte den regulerte mediesituasjonen i fengsel?

For å belyse problemstillingen og knytte den opp mot noe av teorien ønsker jeg å ha en underproblemstilling som handler om hvordan den regulerte mediesituasjonen, som den oppleves av de innsatte, plasserer seg i forhold til det Sykes (2007) kaller moderne smerter ved fengslingen. Kan mediene dempe noe av de smertene innsatte opplever? Og i så fall hvordan? Jeg vil også se på om det er slik at det å ikke ha tilgang til alle mediene man ønsker blir en del av disse smertene og frustrasjonene.

1.2 Oppgavens disposisjon

Denne oppgaven består av totalt fem kapitler. I kapittel to vil jeg presentere teori og tidligere forskning som skal hjelpe meg med å besvare problemstillingen. Jeg vil først presentere tidligere forskning som handler om et prosjekt i flamske fengsler. Videre vil jeg gjøre rede for Goffmans (1991) teori om totale institusjoner og Sykes (2007) sin teori om moderne smerter ved fengslingen. Kapitlet vil også inneholde medieteorier som omhandler mediens oppgave i samfunnet, mediens plass i identitetskonstruksjonen og i hverdagslivet, samt digital kompetanse.

I kapittel tre vil jeg redegjøre for de metodiske avgjørelsene jeg har tatt underveis i prosessen og hvilke konsekvenser dette har ført til. I tillegg vil jeg reflektere over prosjektets kvalitet ved å diskutere dets reliabilitet, validitet og generaliserbarhet.

Det fjerde kapitlet består av to analysedeler. Den første delen tar for seg mediesituasjonen til de innsatte; hva de har og ikke har tilgang til og hvordan de bruker disse mediene. Den andre analysedelen omhandler de innsattes tanker og holdninger angående mediereguleringene og eventuelle konsekvenser de opplever. Underveis i analysen vil jeg også diskutere mine funn opp mot teorien og den tidligere forskningen som presenteres i kapittel to.

I kapittel fem avslutter jeg med en oppsummering som bygger videre på analysen og presenterer temaene som utkrystalliserte seg der. Forslag til forskning som kan bygge videre på noen av funnene vil også komme under dette kapitlet.

2. Teori og tidligere forskning

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for teori om det å leve i fengsel og hvordan de innsattes situasjon kan være under soningen. Denne teorien tilbyr en kontekst, man må vite noe om hvordan det er å leve i fengsel hvis man skal kunne undersøke mediernes rolle under soningen. Det er også viktig å inkludere medieteorier som sier noe om mediernes rolle i samfunnet, i hverdagen og i menneskers identitetskonstruksjon. I tillegg vil jeg presentere forskning fra flamske fengsler som undersøkte hvilken betydning aviser, radio, TV og magasiner hadde i innsattes liv.

For å kunne besvare problemstillingen min er det viktig med teori som omhandler livet bak murene. Disiplineringen i fengsel har gått fra å innebære fysisk avstraffelse til å handle mer om straff av sjelen (Foucault, 1994). Dette har ført til en tilsynelatende mer human straffegjennomføring. Det betyr ikke at det ikke lenger finnes smerter ved soningsoppholdet. I den sammenheng vil jeg gjøre rede for Graham Sykes (2007) sine teorier om de moderne smertene ved fengslingen.

Mediene har flere ulike oppgaver i vårt samfunn. En av de viktigste oppgavene er å være informasjonsgivende og gjøre borgerne i stand til å få tak i den kunnskapen som er nødvendig for å kunne være aktive deltakere i samfunnet (Aalberg & Elvestad 2012). Mediene spiller også en viktig rolle når det kommer til sosiale fellesskap og individets identitetskonstruksjon. Alle disse aspektene er viktige når det kommer til mediernes posisjon i fengselet og de innsattes opplevelse av medietilgangen.

2.1 Tidligere forskning

Vandebosch (2002, s. 234) skriver at studier av innsatte og medier kan deles opp i to hovedkategorier. Forskere har ofte vært opptatt med å finne korrelasjoner mellom kriminelle handlinger og konsum av voldelig medieinnhold. Den andre kategorien av studier om mediebruket til innsatte konsentrere seg om de terapeutiske funksjonene til mediene i fengselet. Forskerne understreker at medieaktiviteter kan gjøre den vanskelige fengselsopplevelsen enklere. Vandebosch (2002, s.234) forteller om en kvalitativ undersøkelse utført i fem Flamske fengsler. Her ville forskerne undersøke hvilken betydning aviser, radio, TV og magasiner hadde i de innsattes liv. Funne kan deles opp i fem kategorier som tar for seg mediernes betydning for de innsatte, samt en kategori for hva de betyr for selve fengselsmiljøet. De seks kategoriene er; separasjon fra familie og venner, berøvelsen av heteroseksuell kontakt, forberedelse til løslatelse, tidsfordriv, forsterkning av identitet og opprettholdelse av ro og orden i institusjonene.

Informantene forteller at separasjonen fra familie og venner er det verste og vanskeligste aspektet ved å sone en fengselsstraff. Besøk, telefonsamtaler og brev kan ofte gjøre dette noe enklere. Mediene kan også bli brukt for å skape et bånd med deres familier på utsiden. Innsatte forteller at de ser på visse barneprogrammer fordi de vet at barna deres ser på de samme programmene samtidig. Andre sier at de hører på lydopptak de har fått av familien sin for å føle seg nærmere dem (Vandebosch, 2002, s. 239). Berøvelsen av heteroseksuell kontakt skaper et stort ønske blant fangene om aktiviteter som skaper eller inneholder en form for kontakt med det andre kjønn. For eksempel ser mannlige på musikkprogram på TV som viser kvinnelige artister. Erotisk innhold vies også stor oppmerksomhet blant de innsatte i fengselet. Betalingskanalen Canal +, som viser filmer hele dagen, og har erotiske programmer på natten, er populær. Ifølge en ansatt i fengselet som forskerne har snakket med, er det noen av de innsatte som setter på alarmklokken ved midnatt for å ikke gå glipp av de erotiske programmene (Vandebosch, 2002, s. 239). De innsatte frykter ikke at de skal miste bevisstheten rundt verden utenfor og de tingene som foregår der. Inntrykket de sitter med, er at de gjennom massemediene er velinformerte om utviklinger som skjer i storsamfunnet. Gjennom nyhetsprogrammer kan de for eksempel se at bensinprisene er forandret. Reklame gir fangene informasjon om det siste innen produkter. Mens lokalaviser rapporterer om nye veier og bygninger i lokalmiljøet. (Vandebosch, 2002, s. 240). En del innsatte har dog

bekymringer angående framtiden og deres løslatelse. De har lyst til å være forberedt på livet etter fengselet og prøver å holde seg informert om samfunnet utenfor. Noen følger blant annet nøye med på utviklinger i hus- og jobbmarkedet (Vandebosch, 2002, s. 241). Det rutinepregede fengselslivet står i kontrast med den raske endringstakten i samfunnet ellers. Det monotone fengselslivet leder til kjedsomhet, en mangel på samtaleemner under besøk, og ifølge noen innsatte, til mental svekkelse. Flere av de innsatte forteller at de ser på quiz-programmer, leser bøker eller løser kryssord for å forbli psykisk friske (Vandebosch, 2002, s. 240). Ensomhet er et problem som er typisk for innsatte som har egen celle. Den mest brukte måten for å skape en eller annen form for tilstedeværelse, er å skru på TV-en. For de fleste respondentene i denne undersøkelsen er dette nesten en refleks når de går inn på cellen (Vandebosch, 2002, s. 241). Flere av de innsatte deltar i aktiviteter for å forsterke identiteten sin, sine verdier og normer. Før de startet soningen ble identiteten deres bekreftet i den personlige kontakten med venner og familie. Mediebruk kan forsterke bånd med fortiden, hjemsted, familie og venner. Noen innsatte forteller at de bruker musikk for å fremkalle minner fra fortiden. Andre ser på medieinnhold som refererer til hjembyen deres, for eksempel TV-rapporter om det lokale fotballaget, eller som skrevet tidligere ser på programmer som de vet at familien deres også ser på (Vandebosch, 2002, s. 242). Vandebosch (2002, s. 246) skriver at deres studie indikerer at de innsattes individuelle mediebruk kan påvirke aggresjonsnivået i fengselet. Siden massemediene, spesielt TV, distraherer og underholder innsatte, reduserer de det generelle stressnivået til fangebefolkningen. På denne måten hjelper mediene til med å opprettholde ro og orden i institusjonen.

2.2 Livet i fengsel

Fengsler er unike institusjoner som mer et noe annet sted, avdekker spenningen mellom fri vilje og determinisme, og motstand og ettergivelse. Sosiologiske undersøkelser av livet i fengsel, minner oss på viktigheten av å se på både straffemiljøet og hvordan det påvirkes av de større sosiale sammenhengene som fengsling tilhører (Scott & Flynn, 2014, s. 152).

Erving Goffmans bok *Asylums* fra 1961 har blitt en klassiker i forskningen. Boken tar for seg det Goffman (1991) kaller den totale institusjonen gjennom hans studie av et mentalsykehus på 50-tallet. Han benytter begrepet om flere type institusjoner, som blant annet fengsler, mentalsykehus og klostre. Goffman (1991, s.17) beskriver den totale institusjonen som et sted der den sosiale virkeligheten til innsatte eller pasienter er begrenset til å befinne seg innenfor institusjonens vegger. De innsatte i et fengsel må spise, jobbe, sove og ha fritiden sin på samme sted. Ifølge Goffman (1991) kommer en innsatt til institusjonen med en egen kultur som han presenterer til verden, og denne kommer fra hans ”hjemverden”. Denne verdenen består av en livsstil og en mengde aktiviteter som tas for gitt inntil man stenges inne.

Mediebruk er et eksempel på en slik aktivitet. Den innsatte kommer inn i fengsel med en oppfattelse av seg selv og sin identitet som er muliggjort gjennom visse stabile sosiale konstruksjoner i hans ”hjemverden”. Støtten som disse tilbyr blir han umiddelbart strippet for ved fengslingen. Barrieren som den totale institusjonen plasserer mellom den innsatte og verden utenfor markerer, ifølge Goffman (1991), den første begrensningen av selvet og institusjoner som fengselet stripper individet for deres tidligere roller. Slik kan de transformeres til å bli en innsatt (Goffman,1991,s. 23-24). Dette oppnås ved rutineteknikker som standardklær for alle, tapet av samfunnsrettigheter, ansattes kontroll av hvor mange personlige eiendeler og hvilke som er lov, og begrenset kontakt med utsiden. De innsatte blir også nektet privatliv gjennom de ansattes regelmessige observasjon, sensur og overvåkning. Disse faktorene kan føre til en dekkulturalisering og gjøre at den innsatte mister ”seg selv” (Goffman,1991,s. 25-26).

Soningsforhold har alltid vært et sentralt forskningstema. De som mener at fengsler fungerer gjennom avskrekking, vil ønske at forholdene i fengselet skal være strenge og at fengselslivet alltid må være dårligere enn levekårene på utsiden. De liberale og humanitære blant de som studerer fengsel og straff, vil på den andre siden ha bedre levekår i fengslene. I Norge ønsker kriminalomsorgen å etterleve normalitetsprinsippet, tilværelsen i fengselet skal så godt det lar seg gjøre være like livet ellers i samfunnet. Det er kun frihetsberøvelsen som skal være

straffen (Meld.St. 37(2007-2008), 2008, s.8-9). Fengsler med gode levevilkår er fortsatt forankret i det å med overlegg påføre noen smerte gjennom frihetsberøvelse (Scott & Flynn, 2014, s. 157-158). I fengsler finnes det noen fysiske forhold på innsiden som kan ha påvirkning på leveforholdene, for eksempel størrelsen på cellene, mat og hygiene. I tillegg påvirkes fengselslivet av elementer som kan sette de innsatte i kontakt med verden på utsiden, det kan for eksempel være telefonsamtaler, brev, besøk og mediene. Slike forhold kan være med på å påvirke den psykiske helsen til innsatte. Heller enn å gi de innsatte en konstruktiv erfaring som bedrer utsiktene deres for å leve et liv fritt for kriminalitet, er fengselet ødeleggende på måter som øker sjansene for at de utfører nye kriminelle handlinger når de slipper ut (Scott & Flynn, 2014, s. 158-159).

2.3 Moderne smerter ved fengslingen

Graham Sykes (2007) skriver om pinene og deprivasjonene innsatte møter under soningen og hvordan disse kan angripe selvet. Sykes ønsket å se på fengselsmiljøet fra de innsattes synspunkt. Han skriver at det kan argumenteres for at det blir feil å snakke om den innsattes perspektiv på fangenskap, siden dette kan implisere at alle fanger ser på soningsoppholdet på samme måte. Hver innsatt tar med seg sine egne behov og bakgrunn inn i fengselet og går fra fengselet med sin egne tolkninger av hvordan livet bak murene er. Sykes benekter ikke dette, men skriver at deres studier av et høysikkerhetsfengsel viser at majoriteten er enige om forholdene under soningen. De innsatte er enige om at livet i fengselet er ekstremt frustrerende og berøvende. Sykes (2007) skriver at det er mulig at samfunnet peker med stolthet på det de ser på som humanitet i den moderne behandlingen av kriminelle, men det finnes fortsatt smerter ved fengsling (Sykes, 2007, s. 63-64).

Berøvelsene, savnene og frustrasjonen i dagens fengselsliv kan anses som straffer samfunnet med vilje påfører de innsatte for deres forbrytelser. Noen vil se på de som ikke-planlagte eller uunngåelige konsekvenser av å samle og avgrense store grupper kriminelle i lange perioder. Uansett blir de moderne "pains of imprisonment" av samfunnet ofte definert som humane alternativer til de brutale fysiske smertene som tidligere i historien ble påført fanger (Foucault 1994). Disse fysiske metodene for smerte har forsvunnet som et signifikant aspekt hos regimet i fengslene og det som er tilbake er tilsynelatende mindre akutte smerter som tap av frihet og autonomi, berøvelser av tjenester og goder og seksuell frustrasjon. Disse berøvelsene

og frustrasjonene i de moderne fengslene kan være akseptable eller uunngåelige implikasjoner ved fengsling, men man må anerkjenne det faktum at de kan være like smertefulle som den fysiske avstraffelsen de har erstattet. Sykes (2007) skriver at Maslow har indikert at det finnes frustrerende situasjoner som kan være seriøse angrep mot personligheten, de kan anses som trusler mot livsmålene til individet, selvtilliten deres og trygghetsfølelsen. Slike angrep på psyken er ikke like synlige som de fysiske, men ødeleggelse av psyken burde ikke være mindre fryktet enn kroppslige plager. Sykes (2007) vil undersøke på hvilken måte berøvelsene av goder og tjenester og frustrasjoner utgjør dyptgripende trusler mot de innsattes personligheter eller deres følelser av egenverdi. Det finnes ingen utveier for innsatte i form av en gjenstand eller en serie av gjenstander som kan fullstendig eliminere smertene ved fengslingen. Selv om påkjennningene ved innesperring ikke helt kan fjernes, kan de i det minste reduseres, blant annet ved hjelp av de sosiale mønstrene som etableres av de innsatte selv (Sykes, 2007, s.64).

2.3.1 Tapet av frihet

Sykes (2007) mener den mest åpenbare av smertene i fengsel, er tapet av frihet. Den innsattes tap av frihet er dobbel; først blir man innesperret i institusjonen og videre opplever man begrenset frihet innenfor veggene i fengselet. Den innsattes begrensede muligheter til å bevege seg fritt er derimot på langt nær like alvorlig som det å være avskåret fra familie og venner. Besøk fra familie og muligheter til kontakt gjennom brev og telefon kan delvis være med på å avlaste den innsattes isolasjon. Mange av de innsatte Sykes (2007) har vært i kontakt med sier at deres bånd til personer på utsiden blir svakere med tiden. Denne type isolasjon er åpenbart frustrerende i form av tapte emosjonelle forhold, ensomhet og kjedsommelighet. Det Sykes (2007) stikker dypest er at en slik type innesperring av den kriminelle representerer en bevisst moralsk avvisning fra det frie samfunnet (Sykes, 2007, s. 65).

Adams (1992) skriver som Sykes om smertene innsatte opplever ved fengslingen. Til tross for at de fleste innsatte tilpasser seg livet i fengsel, er det mange som ikke takler disse smertene ved fengslingen. Responser på det å være i fengsel kan være psykiske lidelser eller selvmordsforsøk. Tilpasningsproblemer hos innsatte er viktige for individer som mener at fengsler skal ha en rehabiliterende funksjon, når innsatte opplever pågående tilstander av emosjonelle kriser, kan det være vanskelig å jobbe mot langvarig atferdsendring (Adams,

1992, s. 275-276). Spesielt det å miste kontakten med verden på utsiden, særlig familiemedlemmer og andre mennesker man har viktige relasjoner med, er en tyngende erfaring for flertallet av de innsatte (Adams, 1992, s. 339). Mange av vanskelighetene de innsatte opplever kan spores til iboende egenskaper ved fengslene som frihetsberøvende institusjoner. Med mindre våre systemer for straff blir radikalt forandret, vil man ikke kunne uttrykke innsattes tilpasningsproblemer i fengselet (Adams, 1992, s. 348).

2.3.2 Tapet av varer og tjenester

De innsatte får aldri lov til å glemme at ved å utføre en kriminell handling har de sagt fra seg retten til å være fullverdige medlemmer av samfunnet. Tidligere ville den straffede også miste sine borgerrettigheter, som stemmeretten, men det å miste statusen som et betrodd medlem av samfunnet er tapet som tynger mest (Sykes, 2007, s. 66). Sykes (2007) skriver at flere påstår at varene og tjenestene de innsatte får tilgang til i fengsel er mer og bedre enn hva de kunne fått tak i selv på utsiden. Han har dog aldri opplevd at innsatte selv har påstått at det de får utdelt av fengselet holder høyere standard enn det de kunne fått tak i utenfor murene. I fengselet får de innsatte dekket sine grunnleggende materielle behov, de går ikke sultne, kalde eller våte. De får den nødvendige medisinske behandlingen og har muligheten til å trene hvis de vil. Likevel kan levestandarden føles håpløst utilstrekkelig, særlig fordi den kjeder dem eller ikke gir dem de materielle eiendelene vi på utsiden iligger symbolsk verdi. Dette er kjernen i den innsatts problemer på området som omhandler varer og tjenester. Han ønsker eller trenger ikke bare de såkalte livsnødvendighetene, men også andre varer som sigaretter, alkohol, individuelle møbler og spennende mat. De innsatte beskriver dette som et smertefullt tap under soningsoppholdet (Sykes, 2007, s.68). I den moderne vestlige kulturen er materielle eiendeler en viktig og stor del av individets oppfatning av seg selv. Det å bli fratatt disse er et angrep på individets personlighet (Sykes, 2007, s. 69).

2.3.3 Berøvelsen av heteroseksuelle forhold

En annen berøvelse de innsatte opplever, er tapet av heteroseksuelle forhold. Sykes (2007) hevder at noen innsatte mister helt sexlyst av å være innesperret, men han skriver også at tilgang til massemediene, sirkulasjon av pornografi mellom de innsatte og lignende stimuli holder de seksuelle impulsene intakte. Gjennom sine intervjuer finner Sykes ut at mangelen på heteroseksuelle samleier er frustrerende for den innsatte, og at dette veier tungt og smertefullt på sinnet under den langvarige innesperringen. Et samfunn bestående av kun menn har en tendens til å generere en del angst angående maskulinitet. Tapet av heteroseksuelle forhold fører altså til seksuell frustrasjon og at en essensiell del av selvtiliten, maskuliniteten, blir borte og stilt spørsmål ved (Sykes, 2007, s. 71). En ting som kan gjøre savnet av sex og heteroseksuelle forhold noe enklere, er pornografi. I norske fengsler skal i utgangspunktet filmer og blader som selges lovlig i Norge også være lovlige for de innsatte. Begrensninger av hva den enkelte innsatt kan ha på cellen er knyttet til straffegjennomføringslovens paragraf 26 som omhandler kontroll på grunn av ”ro, orden og sikkerhet” i fengselet (Straffegjennomføringsloven, 2001). Tilgangen til den lovlige pornografien anses ikke som en trussel mot denne paragrafen, men det gjøres alltid en individuell vurdering. Filmer og blader med seksuelt innhold tillates derimot ikke i fellesområder eller åpenlyst på cellene, dette av hensyn til de ansattes arbeidsmiljø og det daglige miljøet i fengselet (Kriminalomsorgen, 2013, 26.04). En av de ansatte ved et av fengslene jeg besøkte sier at det hender at innsatte har dekorert cellevegger med pornografisk innhold, dette er et brudd på fengselets regler. En slik type oppførsel kan sees på som en form for motmakt, noe Thomas Ugelvik (2011a) skriver om i sin bok Fangenes friheter. Boken handler om det gjensidige forholdet mellom makt og frihet. Ugelvik (2011a) har tilbragt tid i Oslo fengsel i sin studie og har analysert hvordan mennesker forholder seg til og reagerer i møte med makt. Han beskriver hvordan de innsatte innenfor fengselets rammer gjør motstand mot de makthavende (Ugelvik, 2011a, s. 12-13). Ugelvik (2011a) refererer til Foucault som sier at makten er på sitt mest synlige når den blir møtt av motstand. En innsatt kan ha behov for å vise at fengselet ikke bestemmer alt og han kan ønske å understreke at han verken ønsker eller trenger å forandre seg (Ugelvik, 2011a, s.308). Det å bryte forbudet mot synlig pornografi på cellene kan være en slik form for motmakt.

2.3.4 Tap av autonomi

Deprivasjonen av autonomi, selvstyre, er også en av straffene Sykes skisserer. De innsatte blir pålagt regler og kommandoer som er lagd for å kontrollere oppførselen deres til minste detalj (Sykes, 2007, s.73). Det bygger seg opp en frustrasjon hos de innsatte over å ikke kunne ta egne avgjørelser. I tillegg føler de ikke at de får forklaringer på alle reguleringene som pålegges dem fra fengselet og staten. Sykes mener at dette er en stor trussel mot innsattes selvbilde, fordi det reduserer dem til den hjelpeløse, svake og avhengige subjektstatusen til et barn (Sykes, 2007, s.75). Menn under oppsyn er i konstant fare for å miste sin identitet som en normal voksen, og den fengslede kriminelle opplever at bildet av seg selv som et selvbestemmende individ blir ødelagt av institusjonen som styrer og overvåker han. Ugelvik (2011a) skriver også at det å ta fra innsatte muligheten til å ta egne beslutninger, og å ta avgjørelser de ikke får innsikt i, kan være et angrep på maskuliniteten og det å være skikkelig mann. For menn som ser ut til å ”skli ut mannlighetens marginer gjennom posisjoneringen som fange” (Ugelvik 2011a:112), er det ofte nødvendig å prøve å kontre disse bevegelsene. Slik kan de vise motmakt og igjen føle seg som ”ekte menn” (Ugelvik, 2011a, s.112).

2.4 Medienes oppgaver i samfunnet

Det er nesten umulig å forstå dagens samfunn uten å studere mediene. Vi er omringet av medier hele dagen og for de fleste nordmenn er de en stor del av hverdagen. Mediene har mange bruksområder, blant annet er de kommunikasjonskanaler både innenfor samfunnet og mellom samfunn. Når man snakker om media snakker man om TV, radio, avis, film, internett og magasiner; men også om telefon, CD-plater, brev og bøker. Av disse regnes aviser, fjernsyn, radio, film, internett og musikk som såkalte massemedium. Massemedier er mediekkanaler som i større eller mindre grad evner å nå nesten alle i et samfunn (Aalberg & Elvestad, 2012, s.7-8).

Mediene har flere ulike oppgaver i samfunnet. I et demokrati har mediene som oppgave å være informasjonsgivende og tilrettelegge for en opplyst og kritisk offentlighet.

Informasjonsformidling gjennom mediene skal gjøre borgerne i stand til å få tak i den kunnskapen som er nødvendig for å kunne være aktive deltakere i samfunnet (Aalberg & Elvestad, 2012, s. 80-81). Mediene spiller også en viktig rolle når det kommer til sosiale fellesskap og individets identitetskonstruksjon. De skal i tillegg underholde oss og få

mennesker til å slappe av i den hektiske hverdagen. Sport blir sett på som en slik form for underholdning. Helland (2003, s.11) skriver at sport i alle tider har vært en viktig form for masseunderholdning og kilde til fellesskapsfølelse. Han argumenterer for at det er “vanskelig å tenke seg en medieindustri uten sport, og en sportsindustri uten massemedier” (Helland, 2003:11). Teknologiutviklingen som har gjort det mulig å formidle denne allerede etablerte formen for masseunderholdning ut til større folkemengder, sementerte sportens rolle som underholdning for massene og kilde til fellesskapsfølelse. Sport skiller seg også ut fra annet mediestoff ved å omfatte begivenheter som utspiller seg direkte og i et avgrenset tidsrom. Opplevelsen av at det er en historie som fortelles og spenningen rundt det endelige utfallet, er med på å gi en følelse av tilstedeværelse for seeren som følger begivenheten (Ellis, 2002, s. 65).

Mediene kan gi en fellesskapsfølelse og et grunnlag for sosial interaksjon. Lull (1990) skriver at massemediene kan anses som viktige sosiale ressurser i mellommenneskelige kommunikasjonssystemer. De er nyttige hjelpemidler som individer kan benytte for å betjene sine personlige behov og engasjere seg i den sosiale verden. Lull (1990) mener TV og andre massemedier spiller sentrale roller når familier og andre sosiale grupper skal samhandle normativt (Lull, 1990, s. 29). TV kan forenkle samtaler, og hvis man opplever ubehag ved sosiale situasjoner, kan ubehaget reduseres hvis fjernsynet står på. Programmet man ser på kan også tilby en umiddelbare agenda for samtalen hvis det ellers ikke er så mye å konversere om. Det å se på TV sammen kan introdusere et øyeblikkelig felles grunnlag og tilby samtaleemner uten veldig substans. Da kan samtalepartnerne bli bedre kjent, men investere minimal personlig risiko (Lull, 1990, s.37-38).

2.4.1 Identitetskonstruksjon og det refleksive selvet

Mediene er ikke kun teknologiske apparater, men kulturelle konstruksjoner som vi tar i bruk. De bidrar til å definere vår identitet, livsverden og kultur (Vettenranta, 2007, s.19). Måten mediene virker inn på utviklingen og selvforståelsen til individet er et perspektiv man kan ha på rollen de spiller i samfunnet. Mediene kan påvirke sosialiseringprosesser ved at nye samfunnsmedlemmer blir ført inn i roller og lærer hvordan disse fungerer.

Identitetskonstruksjonen vår kan også påvirkes av mediene ved at de preger og utvikler forståelsen vi har av oss selv og identiteten vår. (Aalberg & Elvestad, 2012, s. 71). Giddens (1991) sin teori om det refleksive selvet har blitt brukt av medieforskere for å forklare hvordan individet kan påvirkes av mediene. Ifølge Giddens spiller mediene en viktig rolle for hvordan selvidentitet oppstår og skapes (Aalberg & Elvestad, 2012, s. 73). Giddens (1991)

skriver at identiteten til selvet må ha refleksiv bevissthet. Selvidentitet er ikke bare noe man blir gitt, men noe som må skapes og opprettholdes i individenes refleksive aktiviteter (Giddens, 1991, s.52). Individets selvidentitet er ikke en bestemt egenskap eller en rekke egenskaper individet besitter, det er selvet slik det refleksivt forstås av individet (Giddens, 1991, s.53).

En stabil følelse av selvidentitet forutsetter de andre elementene av ontologisk sikkerhet og som disse, er følelsene av selvidentiteten både robuste og skjøre. De er skjøre fordi biografien individet refleksivt husker kun er en ”historie” av mange andre potensielle historier som kunne blitt fortalt. At de er robuste kommer av at selvidentitetsfølelsen ofte er sikker nok til å holde gjennom spenninger og overganger i de sosiale miljøene der individet befinner seg (Giddens, 1991, s.55).

2.5 Mediene i hverdagslivet

Knight (2016) skriver at arbeidet til Silverstone og Moores (1994, 2000) har betydd mye ved å gi forskningsbaserte bevis som kan redegjøre for hvordan særlig fjernsynet blir en del av ”levde kulturer”. Deres forskning har vært innflytelsesrik i arbeidet med å se hvordan innføringen av massekommunikasjoner, spesielt i hjemmet, har hatt en viktig innvirkning på måtene sosiale forhold har utviklet seg i hverdagslivet (Knight, 2016, s.67-68).

2.5.1 Fjernsynets plass i dagliglivet

Silverstone (1994) skriver at fjernsynet med sin kontinuitet av lyder, bilder og stemmer kan utvikle seg til å bli en slags trøst og sikkerhet for seerne. Rett og slett fordi det er tilstede. Vi kan velge å skru av og på fjernsynet, men det forsvinner ikke. Det kan med ulik grad av intensitet og betydning ha en potensiell plass gjennom individets hele liv. Denne egenskapen besittes også av andre teknologier, spesielt kommunikasjons- og informasjonsteknologier kan generere en grad av avhengighet, sikkerhet og tilknytning. Silverstone mener likevel fjernsynet passer best for å gi trøst og trygghet. Dette fordi kanalenes programmer er satt opp regelmessig. Spesielt såpeoperaer, nyhetssendinger og værmeldinger tilbyr et rammeverk for årets timer, dager og uker (Silverstone, 1994, s.15).

Silverstone (1994) skriver at menneskers hverdagsliv opprettholdes gjennom en kontinuitet i rutiner, språk og vaner. Disse er viktige strukturer som opprettholder grunnlaget for sikkerhet i våre daglige liv. De er også sentrale for vår forståelse av mediene som opprettholdere av sosial virkelighet. Ontologisk sikkerhet opprettholdes av det familiære og forutsigbare. Silverstone (1994) mener offentlige medietekster på reklameplakater, i avisene og på TV, sammen med andre symboler i det daglige livet, tilbyr en form for kontroll. Som sosiale aktører er de våre forsøk på å håndtere andre og oss selv. De kan knyttes opp mot både individuelle og kollektive erfaringer. Fjernsynet og andre digitale medier utvider vår rekkevidde og trygghet i en verden av informasjon. De muliggjør deltakelse i et nettverk av tid-sted relasjoner, lokalt og globalt, som kan gi oss grunnlag for deltakelse i samfunnet og fellesskapet (Silverstone, 1994, s.18-19)

2.5.2 Utstrekking av tid og sted

Moore skriver om plasseringen av elektroniske medier i den romlige og tidsmessige organiseringen av det sosiale livet. Han mener kommunikasjonsteknologier har spilt en viktig rolle i den symbolske konstruksjonen av hjemmet – samtidig som det gir husholdningens medlemmer en mulighet for å ”reise” andre steder, på dette området sammenligner han fjernsynet med bilen (Moore, 1993, s. 72-73). Radio, TV, telefoner og datamaskiner er kommunikasjonsteknologier som har bidratt til et skifte med tanke på tid og rom. Sosiale relasjoner kan opprettholdes på tvers av landegrenser og hendelser som skjer på andre siden av kloden kan bevitnes live fra sofakroken (Moore, 2000, s.136). Mediene skaper en ”dobbelt virkelighet”; offentlige begivenheter finner nå sted på to ulike steder, samtidig. På selve stedet og der det sees eller høres. Moores argumenterer for at dette ikke bare gjelder TV og radio, men også medier som internett og mobiltelefoner. Disse mediene kan som de tradisjonelle, sende en mengde informasjon over store romlige avstander (Moore, 2004, s.21).

Den elektronisk medierte kommunikasjonen som flere medier tilbyr spiller også en viktig rolle i konstruksjonen av identitet og fellesskap. De romlige og tidsmessige endringene Moore skisserer, samt utstrekkingen av menneskelige relasjoner, fører med seg en rekke symbolske ressurser. Disse er tilgjengelige for sosiale aktører når de aktivt former sine individuelle og kollektive identiteter. Hvis ”selvet” er best forstått som et produkt av en pågående selvbiografisk fortelling, må vi undersøke hvor vi får tak i råmaterialet til våre personlige fortellinger, og i hvilken grad disse ressursene utvinnes fra strømmen av medierte

interaksjoner. Moores mener at følelsen av å være en del av et fellesskap er mindre plassbundet enn det pleide å være (Moores, 2000, s. 137).

2.6 Digital kompetanse og den digitale kløften

De digitale mediene har blitt tatt i bruk i lang tid, men de som har sittet inne på lange dommer har ikke vært med på denne utviklingen, en utvikling som fortsatt pågår i raskt tempo.

Internett er i stor grad en del av nordmenns hverdag, i 2016 brukte ifølge Norske mediebarometer 89 % av befolkningen internett en gjennomsnittlig dag (Statistisk Sentralbyrå, 2017). Teknologiske nyvinninger som har vært en del av internetts utvikling det seneste tiåret har ikke vært tilgjengelige for alle innsatte i norske fengsler. Teknologier som smarttelefoner, billett-applikasjoner og nettbank er anordninger den gjennomsnittlige nordmann tar for gitt. Denne type teknologi er ikke tilgjengelig for en gjennomsnittlig innsatt. Som med så mye annet, lærer man digitale verktøy gjennom bruk. Det å kunne bruke digitale verktøy blir sett på som en av fem grunnleggende ferdigheter i læreplaner for skolen. Sammen med det å kunne uttrykke seg muntlig, kunne lese, kunne skrive og regne, skal kunnskap om benyttelse av digitale verktøy forberede unge på å være en del av vårt komplekse samfunn, og en fremtidig karriere. Man kan diskutere om disse ferdighetene vil være tilstrekkelige, men de er nødvendige. (Østerud, 2007, s.44)

For å kunne øke kompetansen er det også nødvendig å ha tilgang til teknologien. ”The Digital Divide” viser til det skille som oppstår mellom aktørene som har og de som ikke har tilgang til nye former for informasjonsteknologi. Dette kan være teknologi som mobiler, TV, datamaskiner eller Internett (Van Dijk, 2008). Det kan være ulike årsaker til at et slikt skille oppstår. Van Dijk (2008, s.3) sin modell viser fire typer tilgang brukerne må ha. Den første typen er motivasjon. Den andre er materiell tilgang, blant annet fysisk tilgang. Deretter kommer ferdighetstilgang, det vil si en rekke digitale ferdigheter som kreves for å kunne arbeide med digital teknologi. Den siste typen tilgang er hensikten med hele teknologiprosessen, nemlig bruk. I denne oppgaven er det særlig de siste tre faktorene som er vesentlige. EU har jobbet for å minske den digitale kløften i Europa og de har fokusert på digital kompetanse. De ønsker å sette fokus på behovene til grupper med utsatt risiko; arbeidsledige, innvandrere, mennesker med lavt utdanningsnivå, funksjonshemmede, eldre og marginaliserte unge mennesker (Van Dijk, 2008, s. 20). Alle disse gruppene er representert i

fengsler rundt omkring i verden og innsatte innehar enda en egenskap som gjør de utsatte; fengslingen.

I Belgia ønsker de å tilby innsatte en digital opplevelse som er så nær den ekte verden som mulig. Målet deres er å oppnå normalitet uten at det skal gå på bekostning av sikkerhet (Knight, 2016, s.215). De har utviklet et prosjekt, PrisonCloud, der de innsatte kan laste ned læringsinnhold til fjernsynet de har på cellen. De kan ved hjelp av denne teknologien få tilgang til en personifisert timeplan og sine juridiske filer, få juridiske råd, sende forespørsler om avtaler i fengselet og søke på både jobber som forberedelse til løslatelsen (Knight, 2016, s. 218). PrisonCloud-modellen i Belgia utvikler en mulighet for at de innsatte kan ha videosamtaler med familie. Dette skal ikke erstatte besøkene fra familie og venner, men forbedre kvaliteten på interaksjonene (Knight, 2016, s.216). Denne utviklingen vil ikke gi de innsatte full internettilgang, men vil gi de erfaring med bruk av digitale verktøy og kan styrke deres bånd med familien. Slike fasiliteter som PrisonCloud normaliserer cellene og gir de innsatte muligheten til å ta mer kontroll over eget liv. Dette tror Knight (2016) gir fordeler i form av næring til de sosiale og emosjonelle responsene på moderne fengsling.

3. Metode

I metodekapittelet vil jeg redegjøre for de ulike stegene som er tatt i forskningsprosessen, de metodiske tilnærmingene som er valgt og hvordan de har påvirket studien min. Deretter vil jeg gjøre rede for undersøkelses utvalg, intervjuguiden, gjennomføringen av intervjuene og behandlingen av datamaterialet. I tillegg ønsker jeg å reflektere over undersøkelsens kvalitet, de etiske retningslinjene og rollen min som forsker. I sum vil disse betraktningene vise hvordan forskningsprosessen har påvirket de resultatene som legges fram under analysen og diskusjonen.

3.1 Metodisk tilnærming

En fenomenologisk tilnærming har vært utbredt i den kvalitative forskningen. Når det kommer til kvalitativ forskning er fenomenologien et begrep som omhandler en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra informantenes egne perspektiver. Målet er å beskrive verden slik informantene opplever den. I fenomenologien tenker man at den virkelige verden er den menneskene selv oppfatter. Intervjuet blir på denne måten innsnevret til å omhandle den opplevde betydningen av intervjupersonens livsverden og dette har vært relevant for avklaringen av forståelsesformen i det kvalitative forskningsintervjuet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 44-45). Forskningsintervjuet benytter seg av en fenomenologisk tilnærming som tar utgangspunkt i informantenes primære opplevelser.

For å svare på problemstillingen, som handler om innsattes opplevelser av mediesituasjonen i fengsel, valgte jeg dybdeintervju som metode. Det kvalitative intervjuets formål er å forstå sider ved intervjupersonens dagligliv, fra deres perspektiv. Forskningsintervjuets struktur kan minne om en dagligdags samtale, men som et profesjonelt intervju må man også ha en bestemt spørreteknikk (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 42). Mitt formål var å få de innsattes egne opplevelser av mediesituasjonen i fengsel og høre deres fortellinger om medienes plass i deres dagligliv. Derfor var det naturlig å velge forskningsintervjuet som metode. En kvantitativ tilnærming ville ikke gitt samme mulighet for å gå i dybden på de innsattes egne opplevelser og holdninger, mens fokusgrupper var utelukket på grunn av informantenes status som innsatte.

3.2 Utvalg

Kvale og Brinkmann (2015) skriver at svaret på spørsmålet om hvor mange intervjupersoner du trenger; er at du må intervju så mange personer du trenger for å få tilstrekkelig kunnskap om temaet. Hvis antallet informanter er for lite, er det vanskelig å generalisere. Hvis antallet er for stort, blir det ikke tid til å gjøre en dyptgående analyse av intervjuene. Antallet informanter avhenger av prosjektets formål, hvis formålet er å forstå verden slik den oppfattes av en bestemt person, holder det å intervju denne ene personen. Hvis du skal undersøke en gruppe menneskers opplevelse av et fenomen, kan du gjennomføre intervjuer til du når metningspunktet. Da vil ikke flere intervjuer tilføre noe nytt til studien din. Et økt antall informanter vil etter dette punktet tilføre stadig mindre ny kunnskap. Hvis man skal sammenligne holdningene til to ulike grupper, for eksempel basert på kjønn eller alder, kan antallet informanter man trenger kun være tre representanter fra hver gruppe (Kvale & Brinkmann, 2015, s.148).

Informantene i prosjektet ble rekruttert ved hjelp av kriminalomsorgen og fengselet. Av etiske hensyn hadde jeg ingen kommunikasjon med informantene før selve intervjuet. Innsatte er i en sårbar situasjon og skal på ingen måte føle seg tvunget til å være med i en forskningsstudie. Verken jeg eller ansatte i fengselet og kriminalomsorgen skal gå aktivt inn for å rekruttere folk, det henges opp et informasjonsskriv der innsatte kan melde sin interesse. Jeg kan heller ikke tilby goder eller tjenester mot at de skal stille opp som informanter, slik andre forskere kan når de rekrutterer ulike grupper i befolkningen. I utgangspunktet ønsket jeg et utvalg bestående av 6-8 informanter, men det viste seg å bli vanskelig. I løpet av prosessen har jeg søkt om å få utføre forskning i åtte fengsler i Norge, av disse fikk jeg lov til å besøke to. I disse fengslene ble det hengt opp et informasjonsskriv på de ulike avdelingen og fire innsatte meldte sin interesse. Utvalget i denne studien består dermed av fire innsatte fra to fengsler i Norge. Utover disse fire ville jeg ikke nødvendigvis fått så mye mer kunnskap om selve mediesituasjonen i fengselet, men jeg ville fått flere personlige holdninger og erfaringer fra de innsatte. Dersom jeg hadde fått et større antall informanter og de hadde hatt ulike egenskaper som kjønn eller etnisitet, kunne jeg sammenlignet ulike gruppers opplevelser og holdninger. Det kunne for eksempel vært interessant å se på ulikheter mellom lavsikkerhets- og høysikkerhetsfengsel, men da måtte utvalget mitt vært større og fra flere fengsler.

Forskningsprosjektets reliabilitet kan påvirkes av hvilke kriterier forskeren setter for utvalget (Tjora, 2012, s. 178). Derfor er det viktig å redegjøre for de valgene som er tatt angående utvalgskriterier. I mitt informasjonsbrev begrenset jeg ikke kriteriene mer enn at de innsatte skulle ha sonet mer enn tre måneder og at de skulle beherske norsk eller engelsk. Årsaken til at jeg satte det første kriteriet var at de skulle ha hatt tid til å bli en del av det nye samfunnet og fått en ny hverdag med nye vaner. De måtte ha forutsetninger for å si noe om ulikhetene fra utsiden og savn de opplevde knyttet til mediesituasjonen. Jeg ville ha informanter som snakket norsk eller engelsk for å forhindre språk- og kommunikasjonsproblemer under intervjuet. Det å benytte seg av tolk kunne opplevdes forstyrrende og svekket den tilliten som må være der mellom forskeren og informanten. I informasjonsbrevet spesifiserte jeg ikke hvilket kjønn eller etnisitet de innsatte skulle ha, disse kriteriene var ikke relevante for min problemstilling. De fire informantene som meldte seg til intervjuene var alle menn og hadde norsk statsborgerskap. Det at det ikke er kvinner i utvalget gjør anonymiseringen enklere. De innsatte hadde alle ulik alder og ulik soningstid, men alle hadde sittet inne ganske mye lengre enn tre måneder. Opplysninger angående alder og lengde på straffen vil jeg ikke oppgi i oppgaven med hensyn til anonymitet. Alder og straffelengde har heller ingen betydning for min problemstilling eller analyse.

3.3 Intervjuguide

En intervjuguide er et manus du har forberedt på forhånd for å strukturere intervjuforløpet. Den kan enten inneholde noen overordnede temaer som skal dekkes eller ha en mer detaljert rekkefølge med formulerte spørsmål. Et semistrukturert intervju vil ha en intervjuguide som inneholder en oversikt over emner og forslag til spørsmål tilknyttet disse emnene. Du kan selv bestemme, ut i fra hvordan intervjusituasjonen utarter seg, hvor tett du velger å følge denne guiden (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 162). Det er viktig å ha fokus på formuleringen av spørsmålene og hvorvidt de er tilpasset emnet og formålet med undersøkelsen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 169).

Da jeg utformet intervjuguiden satte jeg først opp en rekke temaer, disse var utarbeidet fra teori og tidligere forskning på feltet. Dette er noe som kan styrke validiteten i forskningen. Teorien jeg hadde lest meg opp på ble utgangspunkt for store deler av intervjuguiden, men jeg formulerte også spørsmål basert på egen nysgjerrighet for å se om dette kunne føre til

interessante funn. Da jeg søkte om forskningstillatelse i fengslene måtte jeg sende inn intervjuguiden, dermed var jeg nødt til å formulere en del spørsmål og ikke kun ha temaer. Selv om jeg hadde en rekke spørsmål i intervjuguiden fulgte jeg den ikke slavisk under intervjuet. Mens intervjuet pågår er det viktig at du som intervjuer aktivt lytter til det intervjupersonen sier. Intervjueren må lære å lytte til hva som sies og hvordan det sies. På denne måten er det enklere å komme opp med gode oppfølgingsspørsmål. Beslutninger om hva som skal forfølges med nye spørsmål i intervjuet, krever at intervjueren har øre for og tema og kunnskap om intervjuets tema (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 170). Jeg var ikke bundet til intervjuguiden og stilte flere oppfølgingsspørsmål som jeg også tok med videre og inkluderte i intervjuguiden. Jeg hadde også forberedt meg ved å lese teori, slik at jeg enklere skulle komme på relevante oppfølgingsspørsmål.

Jeg kunne ikke utføre noe prøveintervju med en informant som oppfylte de samme kriteriene som informantene i utvalget mitt. Årsaken til dette er at jeg ikke kunne ha noen kontakt med innsatte utover de som ble med i studien. Likevel valgte jeg å ha et prøveintervju med en bekjent på forhånd. Formålet var ikke at denne personen skulle svare på spørsmålene, det hadde vedkommende ikke mulighet til ettersom han ikke selv satt med erfaringer fra fengselsopphold, men at han skulle gi informasjon angående spørsmålenes formulering og om de var forståelige. Intervjuguiden ble også sendt til mine kontaktpersoner i fengselet som ikke hadde noen innvendinger på innholdet. Etter å ha gjennomført de første intervjuene ble guiden noe endret, da det kom opp relevante ting etter hvert. Den ferdige intervjuguiden kan sees i vedlegg 3.

3.4 Gjennomføring av intervjuene

De fire intervjuene ble gjennomført i tidsperioden januar til februar 2017. I det ene fengselet foregikk intervjuene i et oppholdsrom, og i det andre på et kontor. Det var bare meg og informanten tilstede under intervjuet og vi fikk sitte uforstyrret. Slik lå alt til rette for at de kunne snakke fritt og usensurert om sine opplevelser og erfaringer. Iscenesettelsen av intervjuet bør anspore intervjupersonene til å beskrive sine tanker om verden og livene de lever (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 160). Kvale og Brinkmann (2015) skriver at de første minuttene av intervjuet er avgjørende fordi intervjupersonen gjerne vil ha en klar oppfattelse av intervjueren før han begynner å prate fritt om sine egne opplevelser, følelser og tanker.

God kontakt kan skapes ved at intervjueren lytter oppmerksomt og viser interesse, respekt og forståelse for det som sies. Det er også viktig at intervjueren er avslappet og tydelig på hva formålet med intervjuet er (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 160). Jeg startet intervjuene ved å legge vekt på at jeg ikke jobber for kriminalomsorgen eller fengselet, men at dette var en uavhengig oppgave som jeg skrev ved NTNU. Jeg fortalte at jeg har taushetsplikt og at de vil bli anonymisert i oppgaven. Før vi startet spurte jeg de om det var greit at jeg tok opp lyd fra intervjuet og forsikret dem om at det kun er jeg som skal lytte til opptakene, og at de vil bli slettet umiddelbart etter transkriberingen. Alle informantene samtykket til å la meg bruke lydopptakeren og alle skrev under på en samtykkeerklæring etter å ha fått mulighet til å lese gjennom informasjonsbrevet på nytt. Å gå grundig gjennom disse tingene før selve intervjuet var viktig for meg slik at det de innsatte skulle ha tillit til meg og være villige til å åpne seg. Min opplevelse var at alle informantene snakket fritt og åpent og at samtalene fløt fint. Det var på forhånd også blitt informert om at de ikke var nødt til å besvare spørsmål som var ubehagelige, men samtlige informanter svarte på alle spørsmålene jeg stilte. Å lytte oppmerksomt og vise interesse for det de fortalte meg var noe jeg la vekt på, det var viktig at de så at jeg genuint interesserte meg for det de fortalte og at jeg hadde respekt for deres situasjon og opplevelser. Selv om man vil ha en åpen og fin dialog må man også være profesjonell og ikke tre helt ut av forskerrollen, det er viktig å finne en balansegang. En mulig feilkilde under intervjuet kan være at jeg har stilt ledende spørsmål, men dette kan være noe vanskelig å vurdere. Jeg forsøkte å reflektere over dette da jeg arbeidet med utformingen av intervjuguiden. Det er likevel alltid en mulighet for at informantene sier det de tror jeg vil høre og at dette kan føre til upålitelige svar. Min bakgrunn og mitt kjønn kan også ha påvirket deres svar til spørsmålene, dette diskuterer jeg mer under delkapittel 3.6.

3.5 Etikk

Konfidensialitet i et forskningsprosjekt innebærer at informantene har rett til beskyttelse av privatlivet sitt. Derfor er det viktig at teksten er utformet på en måte som ikke avslører informantens identitet. For å sikre anonymitet for sine informanter kan man begrense den biografiske informasjonen man oppgir i teksten. Som forsker bør man unngå å beskrive forhold som alder, yrke og bosted hvis det kan bidra til å gjenkjenne informantens identitet. Forskeren bør også benytte seg av fiktive navn i analysen. En utfordring når det kommer til anonymisering er balansegangen mellom kravene til pålitelighet og hensynet til informantens

anonymitet. Dette er spesielt utfordrende hvis deltakerne i prosjektet er en del av et lite og gjennomsiktig miljø, noe mine informanter er (Thagaard, 2002, s.199). Derfor har jeg i oppgaven ikke kun anonymisert de innsatte, men også fengslene der de soner. Jeg har også tatt med opplysninger vedrørende fengselets reguleringer, disse fikk jeg fra en av de ansatte. Vedkommende har ikke status som informant, men er anonymisert i oppgaven. Dette er blant annet fordi hennes navn kan røpe hvilket fengsel de innsatte soner i. Mine informanter er som innsatte i en sårbar livssituasjon og det er veldig viktig at deres identiteter ikke er gjenkjennbare i oppgaven. Derfor vil ikke jeg oppgi hvor i landet de kommer fra, deres eksakte alder eller soningstid og selvsagt ikke deres ekte navn. At disse opplysningene ikke er inkludert vil ikke gå utover muligheten til å svare på problemstillingen. Studien har på bakgrunn av anonymiseringsvalgene blitt godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD). Godkjenningen er vedlagt under 7.2.

Jeg har også tatt andre valg som har sikret anonymiteten, særlig knyttet til transkriberingen og oppbevaringen av materiale. Transkripsjon innebærer også etiske spørsmål for forskeren. I intervjuene kan det bli tatt opp følsom informasjon, da er det viktig å beskytte konfidensialiteten til både de som har blitt intervjuet og institusjonene som nevnes. I veldig følsomme tilfeller kan det være optimalt å allerede på transkripsjonsstadiet anonymisere informantens identiteter, hendelser og tredjepersoner det snakkes om (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 213). Datamaterialet mitt har blitt transkribert direkte fra lydopptakene og deretter blitt redigert slik at ikke gjenkjennbare opplysninger som navn, stedsnavn, dommer og dialekt er inkludert i de ferdige transkripsjonene. Datamaterialet jeg satt igjen med har heller ikke vært tilgjengelige for andre og lydfilene ble slettet umiddelbart etter transkriberingen. Under selve prosessen har transkriberingen ligget på en passordbeskyttet enhet som kun jeg har tilgang til. Informantenes navn har ikke vært inkludert i datafilene. Informantene skrev også under på et samtykkeskjema, disse ble oppbevart et sted kun jeg har tilgang til med nøkkel.

Informert samtykke vil si at deltakerne i studien informeres om undersøkelsens formål og om hovedtrekkene i designen. Det sikrer også at de involverte deltar frivillig og de blir informert om at de når som helst kan trekke seg fra studien (Kvale & Brinkmann, 2015, s.104). Jeg skrev et informasjonsskriv som deltakerne leste før de meldte seg til prosjektet. Dette skrivet fikk de lese på nytt før de skrev under på samtykkeskjemaet. Før intervjuet repeterte jeg også noe av denne informasjonen og vektla deres anonymitet, min taushetsplikt og at de når som helst i prosessen har mulighet til å trekke seg fra prosjektet. I et prosjekt har du også ansvar

for at studien ikke skal medføre alvorlige belastninger eller uønskede konsekvenser for informantene (Kvale & Brinkmann, 2015, s.104). Det var viktig for meg å fortelle og klargjøre for informantene at jeg ikke jobber for kriminalomsorgen eller fengselet, og at dette er et uavhengig prosjekt tilknyttet NTNU. Før intervjuet ble satt i gang gjorde jeg det også klart for informantene at jeg har taushetsplikt og ikke vil gi informasjon de gir meg videre til for eksempel folkene som jobber i fengselet eller kriminalomsorgen. Dette var viktig slik at de hadde tillit til meg og følte de kunne snakke fritt om sine erfaringer.

3.6 Forskerrollen

Rollen til forskeren er også knyttet til de etiske retningslinjene i forskningsprosjektet (Kvale & Brinkmann, , s.102). For å styrke prosjektets reliabilitet er det viktig å diskutere den rollen du har som forsker. Tidligere erfaringer og kjennskap til forskningsfeltet kan påvirke de tolkningene som blir gjort under bearbeiding av datamaterialet og analysen. Det kan også påvirke tidligere valg i prosessen; som valg av metode og teori. Jeg hadde ingen tidligere erfaring med forskningsfeltet annet enn kunnskap om teorier og tidligere forskning. Dette kan ha styrt mine tolkninger og valg underveis, men jeg har forsøkt å være bevisst på at jeg ikke skal lete etter ting jeg forventer å finne i datamaterialet.

Ifølge Thagaard (2002, s.179) kan forskerens kjønn ha innvirkning på intervjusituasjonen. Intervjusituasjoner der en kvinnelig forsker intervjuer en mannlig informant kan preges av kjønnsdikotomisering. Det vil si at den mannlige informanten fremhever kjønnsulikheten mellom seg selv og forskeren og forsøker å ta over kontrollen i intervjusituasjonen for å styrke sin maskulinitet. Siden de jeg intervjuet er innsatte, og dermed kan ha fått sin maskulinitet svekket på grunn av hendelser under soningen, kunne det vært en fare for at de ville ha et behov for å styrke den ved å ta kontrollen. Jeg følte aldri at mitt kjønn var et problem. Det føltes ikke som at deres maskulinitet eller markeringsbehov sto i veien for samtalen vi hadde eller at de prøvde å overstyre meg på noen som helst måte. Hvis informantene føler det er enklere å åpne seg for og betro seg til det motsatte kjønn, kan det å være kvinne i denne situasjonen ha vært en styrke. Jeg utgjorde heller ikke en fysisk trussel for de innsatte. En mann vil selvsagt kunne ha fått andre data enn meg, det er vanskelig å vite med sikkerhet hvordan det ville påvirket informantene. Min bakgrunn som høyt utdannet og min alder er også faktorer som kan ha påvirket intervjuet. Flere av informantene var eldre enn

meg og ikke alle hadde det samme utdanningsnivået, det kan påvirke deres holdning til meg, og igjen deres svar. Det er ikke sikkert de mannlige innsatte ønsket å fortelle en 25 år gammel kvinne med høy utdanning om all pornografien de konsumerer, det kan være de følte de måtte snakke om et ”akseptert” mediebruk. Slike faktorer kan ha påvirket kvaliteten på dataene min.

3.7 Behandling av data

Analysen av materialet startet rett etter at jeg hadde gjennomført intervjuene. Jeg noterte fort ned de umiddelbare tankene jeg satt med og refleksjoner rundt intervjupersonens væremåte og hvordan intervjuet hadde gått. Transkripsjonen av data startet umiddelbart etter et intervju eller dagen etter. Dette var for å ikke glemme viktige aspekter ved intervjusituasjonen. Når intervjuene transkriberes til skriftlig form, blir de strukturert slik at de er bedre egnet for analysen. Du får en bedre oversikt over datamaterialet og denne struktureringen er en begynnelse på analysen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 206). Før jeg hadde fastsatt analysekodene, leste jeg gjennom transkriberingene og markerte sitater jeg følte måtte være en del av analysen, alle disse ble ikke tatt med til slutt, men satte i gang tankeprosessen før analysen og drøftingen .

Etter hvert som transkriberingsarbeidet var unnagjort, skrev jeg intervjusammendrag. Dette gjorde jeg for å enklere se hva som gikk igjen i intervjuene. Fellestrekkene bidro til at innholdet ble sortert og jeg så tidlig hva som burde være temaene videre i analysen. Som nevnt tidligere var intervjuguiden min delt opp i temaer og to av disse var det naturlig å ta videre å benytte som analysekategorier. De andre analysekategoriene bygde videre på fellestrekkene ved de innsattes opplevelser og var knyttet opp til problemstillingen og den utvalgte teorien. Jeg endte opp med analysekodene: ”Tilgang”, ”Bruk”, ”Restriksjoner og savn”, ”Digital kompetanse”, ”Tilbake til samfunnet” og ”Felleskap”. Disse kodene ble til to underkapitler i analysen. Kodene som heter ”Tilgang og ”Bruk” ble en del av et underkapittel som må ligge til grunn for resten av analysen. For å kunne diskutere de innsattes opplevelser av mediesituasjonen må vi også vite hva de har tilgang til, og hvordan de velger å bruke disse mediene. Det andre analysekapittelet handler mer spesifikt om de erfaringene og holdningene de innsatte hadde til mediesituasjonen og består av de resterende fire analysekategoriene. Rent praktisk under kodingsarbeidet ga jeg hver kode en farge og fargekodet sitater jeg ville inkludere i de ulike kategoriene.

3.8 Undersøkelsens kvalitet

Jeg har i dette kapittelet trukket inn reliabilitet og validitet der det har vært relevant. Jeg vil under dette delkapittelet fortsette dette arbeidet, samt vurdere mitt datamaterialet utfra kriteriet om generaliserbarhet. Tjora (2012) skriver at disse tre kriteriene ofte blir brukt som indikatorer på kvalitet i kvalitativ forskning. Ifølge han omhandler reliabilitet en intern logikk gjennom hele prosjektet, mens validitet er en logisk sammenheng mellom utformingen til prosjektet, funnene og spørsmålene man ønsker skal besvares. Generaliserbarhet er knyttet til forskningens gyldighet utover det som faktisk er undersøkt (Tjora, 2012, s. 202).

Reliabilitet går utpå hvorvidt gjentatte målinger med samme måleinstrument vil gi samme resultat. Tjora mener man må stille spørsmålet: Ville resultatene blitt de samme om en annen forsker hadde gjort den samme jobben? (Tjora, 2012, s. 206). Innenfor kvalitativ forskning vil resultatene være et produkt av min intervjuer med informantene og de tolkningene jeg foretar på bakgrunn av disse dataene. Derfor er det viktig å begrunne metodevalg, beskrive hvordan undersøkelsen har blitt gjennomført og hvorfor den har blitt gjennomført på denne måten. At oppgaven forankres i teori bidrar også til resultatenes reliabilitet. Slik kan funn settes i sammenheng med reelle teorier om fengsel og samfunn, og ikke kun være mine subjektive forståelser av dette. Mine beskrivelser av utvalg, intervjuguide, innsamling og bearbeiding av data viser hvordan jeg har valgt å gjennomføre prosjektet. På denne måten legges det til rette for at leseren kan gjøre egne vurderinger av fremgangsmåten og resultatene som presenteres. Dersom dette prosjektet skulle blitt utført på nytt av en annen forsker, kan det hende resultatene hadde blitt noe annerledes. Forskerens kjønn, alder og bakgrunn kan påvirke resultatene i en undersøkelse som dette. Som jeg diskuterte under delkapittel 3.6, kan det være mine data har blitt påvirket av at jeg er en kvinne med høy utdanning og uten noe bakgrunn fra det miljøet der informantene befinner seg.

Validitet handler om hvorvidt du faktisk undersøker det du har sagt du skal undersøke. Det belyser om prosjektets oppbygging og funnene du presenterer faktisk har sammenheng med de spørsmålene du har sagt du vil ha svar på. Validiteten styrkes ved å være åpen og redegjøre for de valgene du har tatt i løpet av prosessen. I et prosjekt bør man for eksempel beskrive valg av datagenereringsmetode og hvorfor man har valgt å inkludere de teoriene man har med i oppgaven (Tjora, 2012, s. 206). I dette prosjektet har jeg informantene jeg intervjuet vært den konkrete gruppe mennesker problemstillingen gjelder og jeg har fått høre deres egne

erfaringer og opplevelser. Flere informanter ville gitt et bredere tolkningsgrunnlag, men tid og andre eksterne forhold gjorde at utvalget ikke ble større. Jeg vil uansett argumentere for at utvalget gir en relevant forståelse av innsattes opplevelser av mediesituasjonen i fengsel, fordi alle informantene har en relativt lang dom eller har sonet tidligere i andre fengsler. Målet er å oppnå en dypere innsikt i et tema og ikke å dekke alle informanter. Validiteten kan også styrkes ved at resultatene du får kan bekreftes av tidligere forskning. Jeg har inkludert et tidligere forskningsprosjekt i min oppgave der noen av mine funn bekreftes.

Når et forskningsprosjekt vurderes i lys av kriteriet generaliserbarhet, ønsker man å se om prosjektet kan være med på utvikle innsikt som går utover det opprinnelige prosjektet (Thora, 2012, s. 202). Jeg vil vurdere om resultatene i mitt prosjekt har overførbarhet til andre deler av samfunnet. Funnene mine som omhandler medietilgangen innsatte har i fengsel, kan i stor grad overføres til andre fengsler i Norge. I fengslene er mange av prosedyrene like og de tilhører det samme overordnende systemet. Selv om det er noen ulikheter når det kommer til regler, vil mye av praksisen gå igjen i de fleste norske fengsler. Funnene vil også kunne ha en overføringsverdi til andre institusjoner i samfunnet der man kan finne likhetstrekk med totale institusjoner. Dette kan være institusjoner som eldre- og pleiehjem, boliger for mindreårige asylsøkere og psykiatriske avdelinger. I disse institusjonene vil også beboerne kunne oppleve restriksjoner på sitt mediebruk. Resultatene som handler mer om de individuelle erfaringene kan ikke i like stor grad overføres. Det vil være vanskelig å generalisere til hele ”befolkningen” av innsatte når jeg kun har snakket med fire informanter, dog snakker de om opplevelser som samsvarer med hverandre.

4. Analyse

I denne delen av oppgaven vil deler fra dybdeintervjuene bli presentert og analysert.

Datamaterialet har blitt delt opp under to delkapitler. Det første tar for seg mediesituasjonen til de innsatte; hva de har og ikke har tilgang til og hvordan de bruker disse mediene. Det andre delkapittelet omhandler de innsattes tanker og holdninger angående mediereguleringene og eventuelle konsekvenser de opplever.

Delkapittel 4.1 er dermed en presentasjon av den nåværende situasjonen og hvordan den oppfattes av de innsatte, dette kapittelet er nødvendig for å forstå utgangspunktet til de innsatte når det kommer til mediesituasjonen, og dette må ligge til grunn for den videre analysen. Det andre delkapittelet tar for seg mer spesifikke temaer som gikk igjen i dybdeintervjuene med de innsatte. Temaene omhandler de innsattes tanker om hvordan og hvorfor de benytter mediene de har tilgang til, og hvordan det oppleves å ikke ha tilgang til alt man vil.

Oppgavens utgangspunkt er de innsattes opplevelse av den regulerte mediesituasjonen i fengselet. Gjennom dybdeintervjuer i to norske fengsler samlet jeg inn data som ligger til grunn for analysekategoriene: ”Tilgang”, ”Bruk”, ”Restriksjoner og savn”, ”Digital kompetanse”, ”Tilbake til samfunnet” og ”Felleskap”. Disse temaene kom jeg fram til etter å ha kodet og tolket datamaterialet. Utsagn rundt disse temaene gikk igjen i intervjuene og viste tendenser som jeg kan trekke inn i analysen. Knyttet opp mot de teoretiske perspektivene føler jeg at analysekategoriene kan gi et bilde på de innsattes opplevelse og besvare oppgavens problemstilling.

4.1 Bakgrunn

Denne analysekategorien blir en beskrivelse av de innsattes mediesituasjon, og hva de har og ikke har tilgang til. Delen er nødvendig som et utgangspunkt for resten av analysen slik at det gir en oversikt over de mediene det er snakk om når de innsatte forteller om sin mediesituasjon.

4.1.1 Tilgang

Aalberg og Elvestad (2012) definerer medier som TV, radio, avis, film, internett, magasiner, telefon, CD-plater, brev og bøker. I fengslene der de innsatte i denne studien sitter har de tilgang til TV, riksaviser, bøker hjemmefra og fra fengselets bibliotek, telefon med begrenset ringetid, radio, CD-plater og DVD-er. Alle fengslene i Norge har ikke de samme reglene for hvilke medier det er lov for de innsatte å ha tilgang til. I det ene fengselet jeg besøkte var det ikke lov til å ha med egne DVD-plater når man skulle sone, mens dette er lov i andre fengsler, blant annet det andre jeg besøkte. I det fengselet der det ikke er lov med egne filmer, kan de låne DVD-er på biblioteket. Fengselet ønsker å kunne ha kontroll på hva innsatte har på cellene. En av de ansatte forteller at hvis innsatte tar inn egne DVD-er vil det være umulig for dem å kontrollere om innholdet er innenfor norsk lov. De har ikke hatt lyst til å endre denne regelen fordi de føler de har et godt tilbud av DVD-er på biblioteket. Det er også regler som tar for seg antallet bøker, DVD-er og CD-plater det er lov å ha på cellen, dette fordi cellene ikke skal være rotete og overfylt med ting når det er gjennomføringer og inspeksjoner. Goffman (1991) mener fengselets kontroll av antall personlige eiendeler er en del av den første begrensningen av selvet. Som domfelte mister de ikke kun friheten, men tilgang til goder og tjenester, noen av disse tapene er naturlige konsekvenser av frihetsberøvelsen. Det ville ikke vært gjennomførbart at alle innsatte skal få ta med seg et ubegrenset antall eiendeler hjemmefra. Men flere av mine informanter skjønner ikke hvorfor de nektes å ta med seg egne filmer. De opplever at det begrensede utvalget på biblioteket ikke innfrir de individuelle ulikhetene i de innsattes kulturelle smak. På dette området kontrollerer fengselet hva de innsatte får og ikke får se. Dette vil av mange sees på som nødvendig, men for de innsatte blir det et område der de mister selvstyre (Sykes, 2007).

Normalitetsprinsippet skal prege straffegjennomføringen i Norge. Dette prinsippet går ut på at tilværelsen under straffeoppholdet skal så langt som mulig være lik livet ellers i samfunnet. Tilgang til internett er nødvendig for at dette prinsippet skal etterleves. Mulighetene internett

besitter har et pedagogisk potensial og i norske fengsler tilbyr de innsatte, som er en del av skoletilbudet, tilgang til internett (Meld.St. 37(2007-2008), 2008, s.8-9). I fengslene er det kun de som går på skole som har denne tilgangen, resten av de innsatte får ikke noe form for internetttilgang. Tilbudet som gis gjennom skolen gir begrenset internetttilgang og flere sider og søkeord er sperret. Thomas forteller at man kommer inn på nettavisene og at man kan søke opp enkelte ting som har med skolearbeidet å gjøre. Man får altså tilgang til søkemotoren Google, men Thomas sier at det meste der er sperret og at han ikke opplever at internett har noen nytteverdi i undervisningen slik det er nå.

4.1.2 Bruk

Denne analysekategorien tar for seg hvordan de innsatte velger å bruke de mediene og det innholdet de har tilgang til. Stian forteller at han bruker cellen mye for å trekke seg tilbake fra de andre og få roen. Der bruker han mediene aktivt; når han er på rommet så leser han i blader han abonnerer på, ser TV-serier eller filmer. For han representerer mediene en tid der han kan være alene og selv velge hva han vil bruke tiden sin på. Stian følger også aktivt med på nyhetene, og de ser han gjerne med andre innsatte og ansatte i fellesrommet. Han ser på det som en selvfølge å følge med i nyhetsbildet. Det er viktig for han å være oppdatert på nyhetsbilde og opprettholde det han betegner som allmennkunnskap. *Det er jo ikke vits i å sakke akterut selv om man sitter i fengsel.* –Stian. Når de innsatte snakker om sitt mediebruk er dette noe som går igjen; mediene gjør det mulig for dem å følge med og opprettholde et kunnskapsnivå om utviklinger som skjer i samfunnet ellers. På denne måten føler de seg som en del av storsamfunnet.

Espen forteller at han bruker tekst-tv veldig mye. Han beskriver særlig dette som noe han bruker for å få tiden til å gå. Det rutinepregede fengselslivet står i kontrast til den raske endringstakten i samfunnet ellers. I fengselet har de strenge daglige og ukentlige rutiner og disse oppleves som kjedelige. Medieaktivitetene kan bli en del av disse rutinene. Det monotone fengselslivet leder til kjedsomhet og mange av de innsatte bruker mediene for å få tiden til å gå (Vandebosch, 2002, s. 240). Det begrensede medietilbudet fører til at flere av de innsatte bruker mye tid på blant annet tekst-tv og konsumeringen av tekst-tv blir en del av de innsattes rutiner.

Jaja, veldig mye som tidsfordriv. Ser mye på tekst-tv også trykker du fram og tilbake for å se om det er noe å se. Og er jo hundre ganger inne på tekst-tv om dagen. Så jeg merket det jo veldig nå når TV2 la ned tekst-tv. TV bruker du mye når du kjeder deg.

Flere av de andre informantene er også veldig opptatt av tekst-tv. Kåre sier at det er det han benytter seg mest av i løpet av en dag. Han mener det er de innsattes beste mulighet for å følge med på hva som skjer i resten av samfunnet *Jeg får ikke fulgt med når vi ikke har tekst-tv. Det blir vår internett. Uten tekst-tv er jeg helt villrådig på hva som skjer.* – Kåre.

Thomas er mye inne på tekst-tv for å holde seg oppdatert på nyhetene, dette er noe han aldri gjorde før soningen. *Visste så vidt hva det var før, for å være ærlig. Men nå er jeg verdenskjent på tekst-tv.* – Thomas. Han beskriver tekst-tv som et nyttig verktøy som jevnlig oppdateres og sammenligner det med internett. *Jeg bruker nesten mer tekst-tv nå enn jeg brukte internett ute.* - Thomas. Umiddelbart etter å ha stått opp leser han tekst-tv til morgenkaffen, så er han inne og oppdaterer seg ved lunsjtider, og han må alltid inn å sjekke før han legger seg. Disse rutinene kan minne om de mange har når det kommer til internett og sosiale medier. Rutiner kan gi de innsatte trygghet i hverdagslivet (Silverstone, 1994).

Thomas sitt tekst-tv bruk blir nye rutiner i et allerede rutinepreget fengselsliv. Tekst-tv blir ikke sett på som en moderne del av mediene og ikke mange benytter seg av det lenger, flere kanaler har fjernet sitt tekst-tv fordi det sees på som en døende del av mediene (TV 2, 2017, 31.01). For de innsatte er det heller ikke det meste attraktive valget, men i mangel på valgmuligheter tyr de til tekst-tv. De får bare aviser om morgningen og det skjer nye ting gjennom hele dagen. Tekst-tv blir deres måte å følge med på nyhetsbilde. De reflekterer over at de ikke gjorde dette utenfor og at tekst-tv er noe bare gamle damer bruker. I fengselet derimot er konsumering av tekst-tv et helt akseptert mediebruk. Det oppleves så viktig for de innsatte at en av informantene sier at jeg i oppgaven må inkludere TV2s valg om å fjerne sitt tekst-tv og oppfordre dem til å revurdere denne avgjørelsen. *De må tenke på alle de innsatte som sitter rundt om i landet og er avhengige av tekst-tv-* Thomas.

Thomas forteller at etter at hans egen sak var mye i avisene har han mistet interessen for nyhetssaker. Han leser dermed kun sportsnyhetene i avisene og ser heller ikke mye nyheter på TV. Han forteller også at han bruker radioen en del for å høre musikk. Musikken hører han mest på for å få tiden til å gå. Thomas bruker generelt mediene mest for å få tiden bak murene til å gå fortere. *Hadde jeg hatt noe bedre å gjøre, så hadde jeg ikke sett på TV eller lest avisene. Det er kun for å få tiden til å gå.* – Thomas. Stian forteller også at mye av

mediebruken er for å få tiden til å gå bak murene, men han sier at han ikke ser hva som helst, det må fortsatt være noe han har lyst til å se. Sykes (2007) beskriver flere tap som innsatte opplever ved den moderne fengslingen, tap av selvstyre er en av de sentrale smertene han skisserer. Når det kommer til mediene i fengselet, er det et av de områdene de innsatte kan ta noen selvstendige valg, så lenge det er innenfor rammene de er pålagt. Selv om de er i en situasjon der mange kun ønsker å få tiden til å gå, ser ikke Stian på hva som helst. Han tar hver dag valg på egen hånd når det kommer til hva han vil bruke tiden på. Bare det å kunne ha litt kontroll over livene sine vil kunne hjelpe de innsatte.

Espen forteller at han lese mye mer aviser i fengsel enn han gjorde på utsiden, da kunne han ofte bare kjøpe en eller to aviser i måneden, men i fengsel mener han at han er helt avhengig av den. En innsatt kommer til fengselet med en livsstil fra sin "hjemverden". Denne består av en mengde aktiviteter som tas for gitt inntil man stenges inne bak murene (Goffman 1991). Siden de innsatte ikke lenger har tilgang til alt de vil når de vil, blir for eksempel en papiravis plutselig veldig viktig.

Jeg setter mer pris på mediene. Du merker det godt hvis avisen ikke kommer en dag, "kor er den og hvem har tatt den. Og den må dere få tak i". Hvis du ikke får tak i avisen ute så er ikke det så farlig, da kan man bare gå på nettet. Mens her er du helt avhengig av den. (Espen)

Kåre forteller at de bare får et eksemplar av VG på avdelingen, og det forsvinner ofte før alle har fått lest det. Kåre mener dette skjer fordi andre innsatte tar med seg avisen på cellen, noe som ikke er lov. På dette området mister de innsatte autonomi, de kan ikke ha kontroll over den ene avisen som finnes på avdelingen og er avhengige av at de andre respekterer fellesvarene. Siden de innsatte må dele på en avis, mister de også muligheten til å selv styre når de vil lese avisen.

4.2 Medieerfaringer i fengselet

Dette analysekapittelet tar for seg de spesifikke temaene som gikk igjen i dybdeintervjuene med de innsatte. Temaene omhandler de innsattes tanker om hvorfor de benytter mediene de har tilgang til, erfaringer, og hvordan det oppleves å ikke ha tilgang til alt medieinnholdet man ønsker. Kapittelet består av analysekategoriene ”Restriksjoner og savn”, ”Digital kompetanse”, ”Tilbake til samfunnet” og ”Felleskap”.

4.2.1 Restriksjoner og savn

Sykes (2007) kom med sin teori om ”Pains of imprisonment” for over 50 år siden, disse betraktningene er fortsatt aktuelle i dagens fengsler. Det moderne fengselet og fengslingen fører med seg nye typer savn og nye problemstillinger. Selv om det ikke lenger er fysiske avstraffelser i fengslene og soningen er mer human, er det fortsatt smerter med fengslingen (Foucault 1994, Sykes 2007). Disse smertene sees gjerne på som mer humane, men Sykes mener de kan være like smertefulle som den fysiske avstraffelsen de har erstattet. Tap av frihet og autonomi, berøvelser av goder og tjenester og seksuell frustrasjon er smertene de innsatte kan oppleve i den moderne formen for fengsling (Sykes 2007). Sykes (2007) ønsket å undersøke hvordan tapet av disse varene og tjenestene, og frustrasjonene truer de innsattes personligheter eller følelser av egenverdi. På den tiden Sykes gjorde sin forskning var ikke medietilbudet så stort som det er i dag, men dagens innsatte vil kunne føle på tapet av visse typer medieinnhold, eller internett og annen teknologi. Få, om noen har like strenge restriksjoner på sitt mediebruk som innsatte. De har blitt nødt til å legge om sine medievaner og det vil være naturlig at det finnes medieinnhold de savner. I tillegg til at de ikke har tilgang på like mye som den gjennomsnittlige nordmann, blir kommunikasjonen de har med utsiden gjennom telefoner og brev, overvåket av fengselets ansatte. Dette kan styre kommunikasjonen og legge begrensninger på samtale de innsatte får ha med familie og venner (Kriminalomsorgen u.å). Det å bli nektet privatliv gjennom de ansattes regelmessige observasjon og overvåkning, er faktorer Goffmann (1991) mener kan gjøre at innsatte mister seg selv. En annen faktor er volumkontroll når det kommer til personlige eiendeler, disse eiendelene kan være viktig for å føle at selvidentiteten blir opprettholdt og ivaretatt. De innsatte får kun ha en begrenset mengde bøker og DVD-er på cellene. I det ene fengselet jeg besøkte kan innsatte ta med seg DVD-er hjemmefra, men de kunne bare ha med seg et begrenset antall. I det andre fengselet er reglene annerledes og de innsatte kan kun låne DVD-

er ved biblioteket hvis de vil se film. Thomas kan ikke forstå hvorfor det ikke skal være lov å ha med egne filmer når det er lov med CD-plater. *For skal du ha filmer med vold så kan du gå på biblioteket og låne det der.* – Thomas. Kåre er overbevist om at regelen er der for at de innsatte ikke skal se på pornografi.

Jeg vedder på det. Det er lov med porno, men vi har ikke lov å ha platene. Jeg vet ikke om bladene er lov, jeg har de ikke selv. Det er vel lov med film og, men da må man på biblioteket og der har de ikke pornofilm. Så det er lov, men de legger ikke akkurat til rette for det.

I norske fengsler skal i utgangspunktet filmer og blader som selges lovlig i Norge også være lovlige for de innsatte (Kriminalomsorgen, 2013, 26.04), men i det ene fengselet er det ikke lov med DVD-plater utenom de som lånes ut på biblioteket. En stor frustrasjon i fengsel ifølge Sykes (2007); er tapet av seksuelle forhold, og dette veier tungt på de innsattes sinn under den langvarige innesperringen. Pornografi kan gjøre dette tapet noe enklere. Det vil aldri erstatte seksuelle forhold, men kan være med på å dempe savnet noe. Espen sier han har pornoblader og at han jobber for at også filmene skal være lov. Han refererer til kriminalomsorgens vedtekter som sier at all pornografi som holder Narvesenstandard skal være lovlig i fengslene, derfor forstår han ikke hvorfor de ansatte tar ut filmene fra bladene. *Det er jo lovlig på utsiden. Så akkurat det burde vært lov, det er jo helt normalt.* – Espen. Stian sier han ikke behøver tilgang til pornografi selv, men at han ikke synes det skal være ulovlig så lenge det er pornografi som ikke bryter med norsk lov. Han føler det bør være opp til hver enkelt om de ønsker å ha tilgang til det, siden det kan hjelpe på et slags savn. De innsatte legger vekt på at bruk av pornografi er normalt og noe som brukes av mennesker av alle samfunnslag. Hvorvidt de innsatte bør ha tilgang til pornografi har vært en diskusjon lenge (Kriminalomsorgens lederforbund 2013, Valland 2015). Det er etiske og moralske dilemmaer knyttet til temaet, særlig når det gjelder innsatte som er dømt for seksualisert vold. Hva skal veie tyngst? At det er ”normalt” og lovlig på utsiden, eller at pornoindustrien blir sett på som umoralsk og et høyt pornokonsum kan virke hemmende på rehabiliteringsprosessen til innsatte. Tilgang til pornografi kan også påvirke ansattes arbeidshverdag negativt, for eksempel ved visitering av celler. Det er ikke alle som vil være komfortable med å gå inn på en celle der den innsatte ser på pornografiske filmer. Bladene kan også brukes på støtende måter. En av de ansatte ved et av fengslene jeg besøkte fortalte at det hender at innsatte har dekorert cellevegger med pornografisk innhold, dette er et brudd på fengselets regler. En slik type oppførsel kan sees på som en form for motmakt som Thomas

Ugelvik (2011) beskriver i sin bok Fangenes friheter. Ingen av de innsatte jeg intervjuet fortalte at de hadde gjort dette, men det er tydeligvis en form for motmakt som forekommer. Innskrenking av de innsattes handlingsrom og fratakelse av noe de ser på som normalt kan føre til oppbygd frustrasjon og irritasjon, som igjen kan utvikle seg til denne typen motstand. En slik utvikling vil også kunne gå utover de ansattes arbeidshverdag.

Hvis de innsatte ønsker å se filmer i fengselet må de altså låne de ved biblioteket, Kåre mener utvalget av filmer er alt for dårlig og at det kun er én type film der, det han kaller ”apefilmer”. Han mener alle filmene er actionfilmer som fengselet har fordi det er slike filmer den ”stereotypiske” innsatte ønsker. På utsiden var han del av en filmklubb og det er slike type filmer han så der han savner nå. Identitetskonstruksjonen vår kan også påvirkes av mediene ved at de preger og utvikler forståelsen vi har av oss selv og identiteten vår (Aalberg & Elvestad). Kåre opplever å ikke ha tilgang til det medieinnholdet som er viktig for den han er, dette kan sees på som et angrep på hans personlighet og hans refleksive selv (Giddens, 1991). Thomas forteller at han føler utvalget på biblioteket er begrenset, han har i løpet av soningen sett alle filmene de tilbyr der. Han føler de går glipp av mange gode nye filmer når de sitter inne, og hadde det kommet nye filmer på biblioteket ville han nok tatt i bruk tilbudet igjen. Det er ikke kun filmutvalget Kåre mener er dårlig på biblioteket, han føler heller ikke at bokutvalget er noe å skryte av. Han mener kommunen burde rustet opp biblioteket og at fengselet må legge til rette for ordentlige lokaler og god nok plass. Det er også et problem at de ikke selv kan søke opp nye titler for å få bestilt inn nye bøker. Fengselet henger ikke med på samfunnets utvikling innen digitalisering, og blant annet på grunn av denne faktoren er, ifølge de innsatte, ikke biblioteket godt nok. Å ruste opp biblioteket vil være et spørsmål om ressurser og hvorvidt det skal prioriteres å bruke penger på et rikt kulturtilbud for innsatte. Et rikt mangfold i kulturelle elementer som bøker og filmer vil kunne styrke innsattes selvidentitet og la de få føle seg mer som den de var før. Det vil styrke båndene man har til egen identitet. Kåre opplever det å ikke ha tilgang til kultur som en ekstra straff.

Jeg vil si at det føles nesten som et slags overgrep og ikke ha tilgang til internett og flere filmer, fordi jeg er ikke dømt til å ikke ha tilgang til kultur og musikk. Det er en straff i straffen. Det er masse innbakte småstraffer i straffen. Jeg er vant til at folk må følge lover og regler, det gjør de ikke her inne. Det er ingen som stiller krav. (Kåre).

Når det kommer til restriksjoner, er tapet av internetttilgang og mangel på teknologiske artefakter en av de største frustrasjonene blant de innsatte. Espen savner å kunne holde seg oppdatert på all teknologien som finnes på utsiden. Han mener de ikke nødvendigvis må få tilgang til internett, men at de for eksempel kunne fått et datakurs. For han er det viktig å kunne bruke de verktøyene han sannsynligvis møter på i hverdagen etter endt soning. Dette vil diskuteres mer under analysekategorien ”Digital kompetanse”, men tas også opp her siden restriksjonene når det kommer til internett skaper stor frustrasjon.

Vi som sitter på lange dommer føler oss ofte jævlig grønne når vi kommer ut. Som da jeg skulle kjøpe meg smarttelefon på den første permen min, det fantes jo ikke det når jeg kom i fengsel. Jeg har aldri sett de typene. Så akkurat på det området syns jeg det kunne vært litt mer skolegang, så vi ikke står på bar bakke når vi kommer ut.(...) Vi kunne også fått lov til å holde oss oppdatert på oppgraderingene slik at vi kunne behandle en PC når vi kom ut igjen. Sånn at vi ikke hadde glemt alt (Espen).

På dette punktet mener Espen at fengselet henger veldig langt etter resten av samfunnet. Han reflekterer over at man i fengsel skal ha alle rettigheter man har på utsiden. Det er frihetsberøvelsen som er straffen, men i prinsippet føler Espen at er det mye mer de tar fra deg. Normalitetsprinsippet går blant annet ut på at tilværelsen under straffeoppholdet skal så langt som mulig være lik livet ellers i samfunnet. Det er som Espen sier kun frihetsberøvelsen som skal være straffen. (Meld.St. 37(2007-2008), 2008, s.8-9). I praksis fungerer det ikke slik og skulle de innsatte hatt den normale medietilgangen i Norge, måtte de hatt tilnærmet ubegrenset tilgang til alle medier. Av blant annet sikkerhetsmessige årsaker og et behov for kommunikasjonskontroll fra fengselets side, vil nok dette aldri være mulig i fengslene. Det er kanskje heller ikke et tilbud som burde være ubegrenset, men de frustrasjonene de innsatte opplever bør tas på alvor, og det kunne vært tilrettelagt for at noen av de kunne blitt redusert.

Jeg syns det er overformynderi, og vi er ikke dømt til det. Det er mange ting vi ikke er dømt til, vi er dømt til frihetsberøvelse, men fengslene finner på egne straffemetoder i tillegg, som ikke er i loven. Så det er ikke alt det som foregår her inne som er lovlig som foregår her inne. Det er ingen som ser det. (...)Jeg trives dårlig med det. Det er som når man var barn og ikke fikk lov til å se detektimen. Jeg føler meg umyndiggjort (Kåre).

Tapet av autonomi, selvstyre, er ifølge Sykes (2007) en av smertene ved fengsling. De innsatte blir pålagt regler som er lagd for å kontrollere oppførselen deres (Sykes, 2007, s. 73). Dette ser han på som en stor trussel mot de innsattes selvbylde fordi det reduserer dem til den hjelpeløse subjektstatusen til et barn (Sykes, 2007, s. 75). Det bygger seg opp en frustrasjon

hos innsatte når de ikke får ta egne avgjørelser. De forstår heller ikke alle reglene og føler ikke at de blir gitt forklaringer på de reguleringene som pålegges dem. Dette kan også være et angrep mot de innsattes maskulinitet (Ugelvik, 2011, s. 112). Både selvbilde og maskulinitet er faktorer som er med på å bygge en manns identitet. Det å ikke ha tilgang til objekter som føles som en del av den du er eller som kan hjelpe deg til å opprettholde en selvidentitet, er også en av smertene ved fengslingen. Kåre mener medietilgangen de har ikke er god nok og at det ikke er humant at de skal ha så mange restriksjoner på mediebruket sitt. Han føler heller ikke fengselet har hjemmel for alle reglene de setter. Thomas føler at man sjeldent blir hørt når man stiller spørsmål ved reglene. *I begynnelsen så var det helt jævlig, det er mye regler du ikke forstår hvorfor de har.*- Thomas. Han føler du bare må gjøre det du blir fortalt og at dette, som alt annet, er noe du tilpasser deg etter hvert. De innsatte føler ikke at de kan kontrollere så mye av det som skjer i fengselet og at de bare må tilpasse seg de reglene som ilegges dem. De innsatte står fritt til å kontrollere sitt eget mediebruk, men dette skjer innenfor strenge rammer som bestemmes av de som sitter med makten. Dette er et område jeg vil anta kan overføres til andre institusjoner som eldreheim. Det vil være regler som omhandler mediebruket til eldre, som for eksempel når de får se på TV, og de vil kunne oppleve tap av autonomi, og følelsen av å være et barn igjen,

Det er rimelig frekt faktisk. Det er frihetsberøvelse man er dømt til, ikke det å umyndiggjøres som menneske. Prøv å ta Facebook fra de på utsiden og se hva som skjer. Og jeg har ikke lest noen plass i lovverket at vi skal dømmes til å ikke ha kontakt på Facebook. (...) Vi er mistenkeliggjort til det ytterste. Det er en straff, en skjult straff. De kan ikke forsvare det på noen praktisk måte som jeg kan se. (...) Vi er jo ikke noe annerledes enn de som er utenfor. Det er bare det at vi har gjort noe kriminelt som vi er straffet for. Og det er jo vel og bra, men det hadde vært fint om vi ble straffa for det vi skulle og ikke alt annet (Kåre).

Kåre føler ikke at de innsatte blir fratatt tjenester de har rett på å ha og at de er som alle andre borgere av samfunnet. Thomas synes egentlig det er litt deilig uten internett, men forteller at det i begynnelsen var et helvete og miste noe du var vant til å ha hver dag. Han forteller at han følte man ikke fikk være en del av storsamfunnet og heller måtte tilpasse deg dette nye samfunnet du egentlig ikke ønsket å være en del av. Innesperring av den kriminelle representerer en bevisst moralsk avvisning fra det frie samfunnet, og dette kan stikke dypt hos de innsatte (Sykes, 2007). Thomas ønsket ikke å akseptere at han nå måtte bli en del av fengselssamfunnet, men tapet av internett og mobiltelefon gjorde at han ikke lenger følte seg en del av det frie samfunnet. Den innsatte får aldri lov til å glemme at ved å utføre en

kriminell handling har de sagt fra seg retten til å være et fullverdig medlem av samfunnet (Sykes, 2007). I begynnelsen av soningen gikk han og kjente etter mobilen i lommene, men nå føler han at han har klart å tilpasse seg den nye hverdagen. Han savner dog flere valgmuligheter. Det Stian savner mest er å kunne holde seg oppdatert på barna sine. I fengselet har de tilgang til en telefonautomat, men Stian mener de er dårlige og dyre så han ringer heller til barna sine når han er på permisjon. Han forteller også at han savner det å kunne se film og TV-serier sammen med familien. TV-titting er for mange knyttet opp mot familietid og minner om hele familien som sitter sammen og følger med på favorittprogrammet.

Jeg satt i år og så på julekalenderen fordi jeg visste at barnebarna mine så på. Så kan vi snakke om det. (...) Jeg og datteren min har tidligere sett mye film sammen og sett på serier sammen i perioder for hun har vært syk og da brukte vi det som en måte å være sammen på og nå når jeg snakke med henne her inne kan jeg henvise til programmer, og da har jo hun stort sett på det samme (Stian).

Mediene bli brukt for å skape et bånd med familien på utsiden. I Vandebosch (2002) sin studie fortalte også noen av de innsatte at de ser på visse barneprogrammer fordi de vet at barna deres ser på de samme programmene samtidig. Dette er en medieaktivitet som kan forsterke den innsattes identitet, verdier og normer. Før de kom i fengsel ble identiteten deres bekreftet i kontakten med venner og familie. Mediene er hjelpelige med å opprettholde den kontakten, ved at de innsatte har tilgang til telefon, og de kan også skape samtaleemner for de innsatte når de skal snakke med familien. Mediene skaper et fellesskap mellom innsatte og pårørende. Dette fellesskapet kan vise seg å være viktig for rehabiliteringen til den innsatte. Det å ikke være sammen med sine nærmeste oppleves tyngende under soningsoppholdet. I fengslene har de innsatte tilgang på telefonautomater der de en gang i uken kan ringe familie eller venner. Av sikkerhetsgrunner, overvåkes denne kommunikasjonen av fengselets ansatte. Dette er noe Thomas følte var veldig ubehagelig i begynnelsen, og det setter en stopper for den kommunikasjonen man ønsker å ha. Stian forteller at du blir vant til det, men at det i starten ga han en dårlig følelse. *Man får ikke utfoldet seg og snakke som man vil.* – Stian. Han tror det er spesielt vanskelig for de innsatte som snakker med konen eller kjæresten. Siden han selv kun snakker med ungene føler han ikke at det er et stort problem, men han sier at kontrollregimet i utgangspunktet er i veien. I tillegg føler han ikke at denne overvåkingen er nødvendig for alle. Det oppleves av flere av informantene veldig generaliserende at alle blir ilagt denne ”straffen” på grunn av enkelte grupper i fengselet. Flere av de innsatte skulle ønske det ble tatt mer hensyn til hvilke av de innsatte det var nødvendig å avlytte. De mener

at fengselet ikke behøver å opprettholde det de kaller generaliserende regler. Man kan også diskutere om reguleringene som omhandler tilgang til internett, trenger å være like for alle. Kan man ha et system der innsatte som ikke utgjør en stor sikkerhetsrisiko, når det kommer til kommunikasjon med utsiden, får full tilgang til internett? Hvis fengselet har ressurser kan man ha en løsning der noen av de innsatte får full internettilgang og at den digitale kommunikasjonen overvåkes. Det vil kunne sette en demper på kommunikasjonen, men vil gi innsatte muligheten til å opprettholde kontakten med et større nettverk.

4.2.2 Digital kompetanse

Det vil være rimelig å anta at innsatte er den gruppen i samfunnet som har de strengeste restriksjonene på sitt mediebruk, og spesielt det å ikke ha tilgang til internett og ny teknologi, er en stor frustrasjon for de innsatte i mitt utvalg. De føler denne restriksjonen får konsekvenser for deres vei tilbake til samfunnet. Stian sier at det selvfølgelig er fare for å sakke akterut hvis du må sitte inne mange år, men han føler ikke at han selv mister noe. Likevel mener han at hvis det er noe som bør endres, så er det tilgangen på internett i fengsel. Han håper og tror at det kun er et tidsspørsmål før fengslene kan gi de innsatte muligheten til å bruke internett. Espen mener også at det burde være noe vanskelig å få til en løsning med en viss internettilgang for innsatte, hvert fall slik at de kunne lest nyheter. Han savner det å kunne lese mer lokalnyheter og holde seg oppdatert på hjemstedet.

Da kunne vi lest mer lokalnyheter. Vi får jo ut avisene om morgenen, men så skjer det jo mye i løpet av dagen. Da hadde det vært greit å kunne gå inn sånn innimellom og holdt seg oppdatert. Det er jo ikke alt som kommer i avisene heller. De må jo utvikle seg litt i fengslene også, fornye seg. For mange ganger i dette systemet, så virker det som om de er livredde for å fornye seg. For de har et system som de mener fungerer. (Espen)

Normalitetsprinsippet er dynamisk og utfordret av at samfunnsforhold endres, digitale medier og teknologi er noen av disse utviklingene som utfordrer normaliteten i fengsel. Straffedømte er også en annen gruppe nå en for ti år siden, de kan være mennesker som er vant til å ha internett, og som nå har mistet det. Det er også en større andel utenlandske innsatte (Vollan, 2016). De utenlandske fangene som ikke behersker det norske språket har ikke tilgang til aviser og nyheter på eget språk. Flere av informantene legger vekt på at dette er noe de føler burde vært tilrettelagt bedre.

Espen føler at han er en av de ute fordi han får lest om det som skjer og all den nye teknologien som finnes. Samtidig skulle han ønske de fikk mer tilgang på den teknologien de leser om, han føler seg dum når han ikke skjønner hva som er på de nye mobilene og teknologiske artefaktene. De innsatte opplever at de ikke er fullverdige deltakere av samfunnet. De får lese om alt som skjer på utsiden, men opplever en frustrasjon når de ikke har tilgang til den nye teknologien og kan prøve den ut. Det å ikke være oppdatert på den nye mobilteknologien har ført til en ubehagelig situasjon for Espen da han var ute på permisjon.

Du føler deg dum også er du redd for å spørre. For da begynner folk å lure på hvor du har vært som ikke kan dette. Også må du liksom ”Men jeg har sitti i fengsel i x antall år.”. Og det blir feil, for da må du utlevere deg for å spørre om en liten bagatell. Jeg satt på bussen en gang da jeg hadde perm, også ringte mobilen min og jeg trykte på den for jeg skulle ta den. Og hun som satt ved siden av meg tok den fra meg og gjorde sånn (viser touch-bevegelsen). Da følte jeg meg jævlig dum. Det var veldig ydmykende at hun måtte ta den for meg. Akkurat den biten der husker jeg jævlig godt. For jeg følte meg så dum. Jeg kom jo i snakk med henne da, og hun var jo en veldig grei dame, men da måtte jeg jo fortelle hvorfor jeg ikke skjønte telefonen. For hun spurte, og da kom det fram at jeg satt i fengsel. (Espen)

Mangelen på teknologi i fengselet fører til en ekstra ydmykelse og påkjønning som kan virke destruktivt på de innsattes selvbilde og rehabiliteringsprosessen. Et fokus på å øke de innsattes digitale kompetanse kan hindre at de innsatte må føle på en slik skam i en hverdagslig situasjon. Thomas følte seg heller ikke så smart når han på permisjon kjøpte seg en ny mobiltelefon. Han mener det er et problem at man må bruke permisjonen sin på å finne ut av teknologiske nyvinninger, han ville mye heller ha brukt den tiden med familien sin. Flere av de innsatte tar opp dette under intervjuene. Savnet av familie og venner er noe av det som er vanskeligst for de innsatte mens de soner, at de føler de må bruke tid på å oppdatere seg på teknologi framfor å tilbringe tid med familien er ikke optimalt. Permisjonen er viktig for at de innsatte skal opprettholde kontakten med familien og særlig eventuelle barn (Meld.St. 37(2007-2008), 2008, s.123). Da er det forstyrrende at de innsatte føler de må bruke mye tid på å sette seg inn i ny teknologi, selv om dette er et aktivt valg de tar, føler mange at de ikke har så mye valg.

Det tror jeg kan være et problem, at man må bruke mye tid for å sette seg inn i alt. Det merker jeg når jeg får mobil en gang i måneden på permisjon, hvor tungvint det er. Du går jo glipp av samfunnets utvikling som går i rekordfart. Her inne lever vi i 1990 (Thomas).

Han føler det er enkle ting fengselet kunne gjort for å øke de innsattes digitale kompetanse, særlig fordi det er ubehagelig å spørre folk om hjelp fordi du har sittet inne, han mener det fører til at de innsatte føler seg dumme i møte med verden utenfor. Et digitalt skille oppstår mellom mennesker der den ene parten ikke har fått tilgang til den nye teknologien, det er dette mange opplever i fengsel (Van Djik, 2008). De innsatte føler seg dermed ikke som fullverdige deltakere i samfunnet, tilgang på ny teknologi er noe ”alle” andre har, som de går glipp av. Digital kompetanse blir sett på som en av de fem viktigste basisferdighetene i læreplanen. Disse ferdighetene anses som essensielle for å kunne delta i vårt komplekse samfunn (Østerud, 2007). Med det tempoet utviklingen har, blir det vanskelig for de innsatte og holde tritt. Fengselet skal ha en rehabiliterende effekt og forberede de innsatte på å være en del av samfunnet igjen, dette blir vanskeligere når den digitale kompetansen svekkes. Digitale ferdigheter er viktige og grunnleggende i dagliglivet, og når de innsatte etter hvert skal søke jobber på utsiden.

De kunne hatt PC med skolenettet som var for alle, da kunne vi gått inn på nettavisene. De kan jo sperre hva de vil. Da får man nettilgang på avisene og kan følge med der. Akkurat det skjønner jeg ikke hvorfor ikke de gjør her. Også kunne vi hatt et kurs med de nye applikasjonene, hvert fall vist oss hva de er for noe. Så man slipper og spørre hele tiden. Jeg har spurt kontaktbetjenten min mange ganger om ulike applikasjoner og man føler seg jævlig dum da (Thomas).

Kåre mener det er helt åpenbart at de innsatte mister sin digitale kompetanse ved å sitte i fengsel. En stor frustrasjon for han er en følelse av å miste all kontakt med verden rundt seg og nettverket han har bygget opp på utsiden. Man kan bare få et besøk i uka og han føler ikke det er nok for å opprettholde båndene med menneskene på utsiden. Det at de ikke har internettilgang i fengselet føler han viser noe av det som er galt med systemet og de som sitter med styringen. Moores mener at følelsen av å være en del av et fellesskap er mindre plassbundet enn det pleide å være (Moores, 2000, s. 137). Kåre føler det fellesskapet han ønsker å vende tilbake til etter endt soning, ikke lenger vil være der når han ikke får opprettholdt kontakten mens han lever bak murene.

Jeg har et nettverk rundt omkring i andre land og de mister jeg kontakten med. Jeg syns vi skulle hatt full tilgang til internett her. Hvorfor ikke? Facebook og alt. Hva er farlig med det? Det er ulogisk for meg. Hele fengselet er lagt opp som om alle er stoffkriminelle (...) du mister kontakt med nettverket ditt. Og når du kommer ut har du ingen. Og i helingsprosessen når man har gjort noe kriminelt er det også forsoning i dialogen. Så det er helt ulogisk (Kåre).

Han mener det hersker en paranoia blant fengselets ansatte slik at ingen får internettilgang på grunn av de som sitter inne for narkotika og organisert kriminalitet. Dette mener han fører til masse ulemper for alle andre. Heller enn å gi de innsatte en konstruktiv erfaring som bedrer utsiktene deres for å leve et liv fritt for kriminalitet kan fengselet som institusjon være ødeleggende på måter som øker sjansene for at domfelte utfører nye kriminelle handlinger når de slipper ut (Scott & Flynn, 2014). Opplæring i digitale verktøy er noe de innsatte ville opplevd som konstruktive erfaringer de kunne tatt med seg ut i sitt frie liv. I Belgia vil de tilby innsatte en digital opplevelse som er så nært den ekte verden som mulig. Målet deres er å oppnå normalitet uten at det skal gå på bekostning av sikkerhet (Knight, 2016, s.215). De har et prosjekt som heter PrisonCloud der de innsatte kan laste ned læringsinnhold på fjernsynet de har på cellen. Fasiliteter som PrisonCloud normaliserer cellene og gir de innsatte muligheten til å ta mer kontroll over sitt eget liv gjennom det digitale innholdet. Dette tror Knight (2016) gir fordeler i form av næring til de sosiale og emosjonelle responsene på moderne fengsling. En løsning som PrisonCloud vil gi de innsatte mer autonomi tilbake samt gi de en viss opplæring i digitale verktøy. Behovet for å øke eller opprettholde innsattes digitale kompetanse kolliderer med nødvendig kommunikasjonskontroll. Det kan bli vanskelig å finne en løsning med internettilgang som ikke utgjør noen form for sikkerhetsrisiko. Ved internettilgang åpner man en kommunikasjonskanal det er vanskelig å kontrollere. Hvis myndighetene skulle ha overvåket den digitale kommunikasjonen slik som de allerede avlytter telefonsamtaler og leser brev, ville det nok krevd en del ressurser, om det i det hele tatt er gjennomførbart. Et alternativ er å komme fram til en løsning der alle innsatte kan få tilgang til et begrenset internett der de blant annet kan lese nettaviser. Dette vil gi innsatte som soner langt hjemmefra og ikke har tilgang til lokalaviser, en mulighet for å lese mer lokal nyheter. I tillegg vil utenlandske fanger, som det i dagens fengselsbefolkning er mange av, kunne lese nyheter på sitt eget språk. Det er en mulighet de ikke har i dag. Hvis man har ressurser til det, kan man også tilby de innsatte et opplæringstilbud innen ny teknologi som mobiltelefoni og applikasjoner. Da vil de kunne få prøve ut og lære seg den nye teknologien uten at det må utgjøre en fare for sikkerheten.

4.2.3 Tilbake til samfunnet

De innsatte skal en dag komme ut igjen og være en del av storsamfunnet. Dette blir noe enklere hvis de har kunnet holde seg oppdatert på det som skjer utenfor mens de har sonet straffen sin. Stian føler at mediene ene og alene er grunnen til at du får holdt deg oppdatert, og at de hjelper deg til å komme ut omtrent som du var da du gikk inn. *Du har ikke tapt noe særlig og det er en viktig faktor.* –Stian. For han er det viktig å kunne holde seg oppdatert på allmennviten slik at han er rusta for et liv ute igjen. *Jeg vet fortsatt hvem som er konge i Norge. Vi har hatt en quiz og da var det en der som ikke visste hva kongen het. Det går jo ikke.* – Stian. I et demokrati har mediene som oppgave å være informasjonsgivende og tilrettelegge for en opplyst og kritisk offentlighet. Informasjonsformidling gjennom mediene skal gjøre borgerne i stand til å få tak i den kunnskapen som er nødvendig for å kunne være aktive deltakere i samfunnet (Aalberg & Elvestad, 2012). Gjennom mediene kan de innsatte velge å opprettholde denne kunnskapen og være bedre rustet for et liv tilbake i storsamfunnet. Tilgang til nyheter er helt essensielt for at normalitetsprinsippet skal etterleves. Hvis de innsatte skulle vært innesperret over lang tid, uten å ha noe form for tilgang til medier og kunnskap om det som skjer på utsiden, ville det være rimelig å anta at det hadde gått utover det mentale. Det hadde i hvert fall gått utover deres tilbakekomst til normale liv på utsiden.

Stian legger vekt på at mediene påvirker det mentale, han føler hans psykiske helse hadde tatt skade av å ikke ha tilgang til noen medier i det hele tatt. Dette synet deler flere av informantene. Stian trekker fram de som sitter på full isolasjon og kun har tilgang på bøker, han føler det må gjøre noe med hodet og ikke ha tilgang til aviser, TV og kontakt med andre. Silverstone (1994) skriver at menneskers hverdagsliv er opprettholdt gjennom en kontinuitet i rutiner og vaner. Disse opprettholder grunnlaget for sikkerhet i våre daglige liv. Flere av informantene legger vekt på medienes evner til å påvirke det mentale og føler at et soningsopphold helt uten medier ville vært uholdbart.

Det er viktig med medier for min mentale helse. Man får brukt hodet og det stimulerer intellektet. Både og se nyheter og programmer som Urix på NRK som tar opp dagsaktuelle ting. Det er så viktig. Det er viktig og ha en fot innenfor det som foregår. Det hadde vært vanskelig å sitti her uten å vite hva som foregår på utsiden. Da hadde man følt seg litt bakpå. Men det er jo klart, mange bruker jo fengselsoppholdet for å koble av ja. Det er et valg de tar. Men vi er så vant til å holde oss oppdaterte, så har vi valget så gjør vi det. Automatisk. (Stian)

Det er ikke bare de store nasjonale og internasjonale nyhetene som er viktige for de innsatte å ha oversikt over, for Espen er det viktig å følge med på alt av priser og avgifter også. Han mener mediene gjør han oppdatert på alt som skjer på utsiden og klar til å møte verden.

Du får et innblikk i samfunnet, sånn at du ikke kommer ut og tror at de fortsatt selger Volvo Amazon sant eller at bensinprisene fortsatt er åtte kroner. - Espen. Thomas bruker ikke mediene først og fremst for å holde seg oppdatert, men leser fort gjennom avisene for å få en oversikt over nye regler, veier og avgifter. Kåre mener det er veldig viktig å ha medier i fengsel siden det å hele tiden være oppdatert gjør at man føler seg som en del av systemet. *Det gir en verdi, det er viktig å være en del av et samfunn.* – Kåre. Espen uttrykker at det hadde vært helt jævlig å være i fengsel uten tilgang på noen medier og mener de er helt avhengige av tilgangen på særlig papiraviser for å vite hva som skjer på utsiden. Det gir dem en følelse av å ikke kun være stengt inne, en form for frihet.

Uten mediene hadde du følt deg mye mer låst inne. Her inne så er man i en egen liten verden, så det er fint å kunne vite hva som skjer på utsiden. Det er den eneste måten du får se hva som skjer på utsiden. Jeg merker jo bare søndagene her når avisen ikke kommer. Det er et veldig savn. (...) Og du hadde følt det jævlig dum hvis du for eksempel ikke visste hvem som var statsminister i Norge. Her inne tenker du mer på å ha mediene, for ute så tenker du ikke over det. Det er en selvfølge at du har det. Her er du mye mer avhengig av ting. Da reagerer du hvis bare en liten ting blir tatt vekk. Man setter mer pris på det (Espen).

Mediene har evnen til å strekke ut tid og rom. Publikum kan forlenge sin rekkevidde og få tilgang til steder og tider utenfor deres egen private opplevelse (Moore, 2000 2004). Dette gir de innsatte en legitim form for flukt. Goffman (1991) beskriver den totale institusjonen som et sted der den sosiale virkeligheten til innsatte eller pasienter er begrenset til å befinne seg innenfor institusjonens vegger, men ved å ha tilgang på TV og aviser kan de innsatte utvide denne virkeligheten bak murene og alt trenger ikke å handle om det som foregår mellom de fire veggene på cellen eller avdelingen deres.

4.2.4 Fellesskap

I begge fengslene jeg besøkte i forbindelse med dette prosjektet, har de tilgang til fjernsyn i fellesrommene. En ting som går igjen i intervjuene er at disse blir mye brukt, særlig at de innsatte og ansatte bruker TV-ene for å se sport og nyheter sammen. *Fotball og sport er det mye dialog rundt og sporten er veldig samlende her. Når det er fotballkamp eller ski så er rommene her fulle av folk som sitter og ser på sammen* - Stian. Espen forteller også at det sees mye sport i fellesskap, særlig i helgene, og at dette er noe som fører meg seg veldig mye positivt. Han forteller at når de ser fotballkamper har de også en felles tipping med fem-seks deltakere. De innsatte skaper nye aktiviteter i forbindelse med mediene. Sport har i alle tider vært en viktig kilde til fellesskapsfølelse (Helland, 2003). Sport skiller seg også ut fra annet medieinnhold ved at det utspiller seg direkte og i et avgrenset tidsrom. Opplevelsen av at det er en historie som fortelles og uvissheten om det endelige utfallet, er med på å gi en følelse av tilstedeværelse for seeren som følger begivenheten (Ellis, 2002). Det å kunne følge fotballkamper og andre store sportsbegivenheter er et avbrekk for de innsatte, og det gir ikke kun en fellesskapsfølelse mellom de innsatte, men også en tilhørighet med resten av landet. Sporten gir en legitim flukt, mens kampene eller løpene pågår opplever de innsatte en slags virkelighetsflukt. For noen mennesker kan sport være en stor del av deres identitet, kanskje har de et favorittlag de følger ekstra nøye. Mediene gir den innsatte muligheten til å fortsatt kunne følge med på sporten, selv om de ikke fysisk kan gå på kamper og andre sportsbegivenheter.

Fotball og sport skaper samtaleemner i fengselet, noe spesielt Thomas er takknemlig for. Han føler at siden de ikke har så mye å snakke om i fengselet, så blir det mye snakk om straffesaker, Subutex og kriminalitet generelt, noe han ikke er interessert i. Medienes evne til å skape samtaleemner omtaler han som det viktigste de gjør for hans hverdag. Massemediene kan tilby samtaleemner uten veldig substans, der deltakerne kan investere minimal personlig risiko (Lull 1990). Det finnes ikke en gjenstand som fullstendig kan eliminere smertene ved fengslingen. Selv om påkjenningene ved innesperring ikke helt kan fjernes, kan den i det meste reduseres, blant annet ved de sosiale mønstrene som de innsatte selv etablerer (Sykes, 2007). I fengslene jeg besøkte fortalte de innsatte at mye av det sosiale var knyttet til mediene og det medieinnholdet man konsumerte. Siden handlingsrommet deres er redusert, og jobbhverdagen og dagliglivet oppleves monotont, er det ikke mange samtaleemner som kan skapes. Her spiller mediene en viktig rolle.

Alvorlige straffesaker kan bli et tema. Jeg prøver å unngå mest mulig sånt, men det hender at det blir snakk om det. Sport diskuterer vi mye, jeg snakker mest om sport. Straffesaker til andre gir jeg blanke faen i. Det blir snakk om det av og til og hvis det kommer noen dumme regler som regjeringen finner på så blir det snakket om. Hadde det ikke vært for avisene hadde vi ikke hatt en dritt å snakke om. Da hadde det bare vært sånne fengselsting og det hadde vært bra for samfunnet. (Thomas)

Uten mediene ville ikke alle de innsatte kunne skapt en felles plattform, og menneskelig kontakt og fellesskap vil påvirke rehabiliteringen for de innsatte positivt. Stian forteller at politikk også er noe som skaper samtale og diskusjon. Han trekker fram asyldebatten som noe som ofte skaper diskusjoner. Kåre mener at det er en selvfølge at de innsatte diskuterer det som skjer i nyhetsbilde. Han legger vekt på at de er akkurat som folk ute som diskuterer saker som opptar og berører dem. Han opplever at det er noe som får han til å føle at de er en del av verden. Det å kunne ha et fellesskap og snakke om normale ting som opptar de fleste mennesker, kan få de innsatte til å føle seg mer normale og hjelpe de til å ikke miste seg selv helt. Det styrker både den individuelle og kollektive identiteten. De får også muligheten til å følge med på saker som kan påvirke deres livssituasjon i fengsel. Espen forklarer at de ofte leser seg opp på saker som omhandler fengsel og straff og diskuterer dette seg imellom.

Det har mye med vår hverdag å gjøre, så alt som skjer i kriminalomsorgen interesserer oss. Det kan jo ha innvirkning på oss. I politikken er det eneste vi diskuterer, hvem som skal stemme hva og hvem som har den beste politikken for oss innsatte. Fordi enkelte, som Frp, hadde det vært opp til de, så hadde de låst oss inne og hvid nøkkelen på sjøen. De tenker ikke på at det er mennesker bak tragediene (Espen).

Det er ikke kun sport og nyheter som skaper samtaleemner blant de innsatte. Stian forteller at hvis han leier seg en film og anbefaler den videre, så prater de innsatte om filmen etterpå. Når Farmen kjendis gikk på TV kan også Stian meddele at dette ble en stor ”snakkis” både rundt middagsbordet og på jobb, akkurat som i resten av Norge. Både når det gjelder sporten og TV-seriene er det ikke bare blant de innsatte det skapes fellesskap og samtaler, også de ansatte er med på å diskutere medieinnhold. *Vi spiser sammen, vi ser TV sammen og spiller spill sammen. så vi har et veldig godt forhold. Det gjør hverdagen mye bedre.* – Espen. Mediene er med på å skape et fellesskap på tvers av makt. Moores (2000) skriver at mediene kan utvide de sosiale relasjonene. Forholdene og interaksjonene de innsatte har seg i mellom og med de ansatte, blir i fengselet utvidet ved hjel av møtene de har gjennom mediene. Mediene skaper samtaleemner mellom en gruppe mennesker som ikke nødvendigvis har så mye til felles. Samtaler om banale ting som Farmen får dem til å tenke på noe annet, samt skape gode relasjoner mellom innsatte og ansatte.

5. Avslutning

I Norge skal straffegjennomføringen være preget av det såkalte normalitetsprinsippet. Kriminalomsorgen er opptatt av at forholdene på innsiden av fengslene i størst mulig grad skal gjenspeile forholdene på utsiden. Medietilgang er en forutsetning for at dette skal oppnås. Å ha tilgang til nyheter og underholdning gjennom aviser, TV, musikk, filmer og magasiner kan være med på å opprettholde en form for normalitet for de innsatte. Samtidig etterleves normalitetsprinsippet når medietilgangen til de innsatte reguleres, og de får blant annet ikke tilgang til internett. Forholdene i fengselet skal så godt det lar seg gjøre speile leveforholdene i resten av samfunnet. Vi lever i et samfunn preget av teknologi og internett. Det kan være vanskelig å gå fra et liv der det meste av informasjon, underholdning, kommunikasjon og pornografi kun var noen tastetrykk unna. Samtidig er de innsatte dømt for kriminell virksomhet, og noen tiltak kan være nødvendige for å opprettholde sikkerheten. De moderne smertene ved fengslingen blir av samfunnet ofte definert som humane alternativer til de brutale fysiske smertene som tidligere i historien ble påført innsatte. De fysiske metodene for smertepåføring har forsvunnet fra fengslene og det som er tilbake er tilsynelatende mindre akutte og alvorlige smerter som tap av frihet, berøvelser av tjenester og goder, seksuell frustrasjon og tapet av autonomi (Sykes, 2007, s. 64). Selv om fengslene blir sett på som mer humane enn tidligere og flere mener at innsatte har det altfor godt, er det selvsagt fortsatt smerter ved det å sitte i fengsel. Teoriene til Sykes er over femti år gamle, men det moderne fengselet bringer med seg nye savn, smerter og problemstillinger. Mediesituasjonen er et område der disse kommer til syne som frustrasjoner og savn, men mediene innehar også mekanismer for å dempe disse. Medietilgangen i fengselet reguleres gjennom volumkontroll av eiendeler som bøker, aviser og DVD-er og de innsatte har ikke internettilgang mens de soner, men den tilgangen de faktisk har kan være med på påvirke og dempe andre smerter ved soningen.

Tapet av friheten når du soner er selve straffen for den kriminelle handlingen du har begått. Det er kun denne frihetsberøvelsen som skal være straffen. Det å være innestengt og ikke kunne ha så mye kontakt med familie og venner kan være en trussel mot den innsattes mentale helse. Gjennom medier som aviser og TV kan de innsatte holde kontakt med verden utenfor og opprettholde et kunnskapsnivå om utviklinger i samfunnet. Informantene jeg har intervjuet legger vekt på disse egenskapene hos mediene. Det å kunne følge med på nyhetsbilde, politikk og utviklinger innen avgifter og regler gir de ikke kun verdi i form av

forberedelse til løslatelsen, men det får de også til å føle seg som en del av storsamfunnet og ikke kun som innsatte bak en mur. Medienes iboende egenskap for å strekke ut tid og rom gir de innsatte muligheten til å forlenge sin rekkevidde og få tilgang til steder og tider utenfor deres egen private sfære. Dette gir de innsatte en legitim form for flukt. Flere av informantene gir også uttrykk for at det å kunne lese aviser og se på TV hjelper deres psykiske helse mens de er innesperret, det å skulle være helt isolert fra omverdenen tror de ville ført til en stor svekkelse av det mentale. Selv om de gjennom mediene de har tilgang til gir en midlertidig flukt fra fengselet, er ikke alle informantene fornøyde med kun denne kontakten med omverdenen. En av informantene føler han mister all kontakt med sitt nettverk når han ikke får tilgang til internett og sosiale medier. Det å være innestengt uten denne kontakten mener han har negativ påvirkning på hans rehabilitering og hans tilbakekomst til samfunnet.

Å miste tilgang til enkelte varer og tjenester, er en konsekvens av å sone i fengsel. Internetttilgang og tilgang til ny teknologi er noe av det du ikke får tilgang til under soningen. Fengselets behov for å kunne kontrollere kommunikasjonskanaler hindrer at de innsatte kan få full tilgang til internett, selv om en av mine informanter mener internetttilgang burde vært selvsagt i fengselet. Ved å miste internetttilgang, mister ikke de innsatte kun en kommunikasjonskanal; de mister også muligheten til å kunne følge med på nyheter gjennom hele dagen, et oppslagsverk og et digitalt verktøy som kunne økt eller opprettholdt deres digitale kompetanse. Det samme gjelder ny teknologi de innsatte ikke får prøvd ut og lært seg mens de sitter bak murene. Utenfor går samfunnets utvikling i høy fart, mens de innsatte kun får lest om nyvinningene. De føler at fengselets standard tilhører det forrige tiåret. Dette fører til en frustrasjon og ikke minst en følelse av skam, dumhet og utilstrekkelighet. Flere av informantene forteller om opplevelser fra permisjon der de kun fordi de ikke har fått tilgang til ny teknologi i fengselet har havnet i situasjoner som har opplevdes ydmykende og belastende. Slike opplevelser kan ha en destruktiv effekt på innsattes selvbilde og rehabilitering. Informantene i dette prosjektet etterspør i tillegg til noe internetttilgang, også kurs der de kan få lære seg grunnleggende teknologier som applikasjoner, nettbank og smarttelefoner. Dette kunne vært et produktivt prosjekt som ville gitt de innsatte mye i form av nytteverdi for deres tilbakegang til et teknologipreget samfunn og en mestringsfølelse de kan bygge videre på. Jo lengre en innsatt må sone og går glipp av ny teknologi, jo vanskeligere blir tilpasningsjobben han må gjøre på utsiden. Han blir stående på feil side av den digitale kløften og dette kan for eksempel svekke hans sjanser i jobbsøkningsprosessen. Full internetttilgang vil nok ikke være realistisk for norske fengsler, da det vil gjøre det

vanskelig å kontrollere kommunikasjonen mellom innsatte og mellom innsatte og utsiden. Det vil potensielt føre til mer kriminell virksomhet og sikkerhetsbrudd, men en løsning der alle innsatte kan få tilgang til et internett med nettaviser og funksjoner som ikke utgjør noen sikkerhetsrisiko, skal kunne være oppnåelig. Hvis de innsatte hadde hatt denne tilgangen kunne blant annet utenlandske fanger fått lest aviser på sitt eget språk, noe de ikke kan i dag. I tillegg kan innsatte som ikke har råd til å abonnere på lokalavisen kan lese mer lokale nyheter, samt føle en tilhørighet til sitt gamle hjemsted og sitt tidligere jeg. Denne tilhørigheten kan være viktig for de innsattes selvbilde og det rehabiliteringsprosjektet de er en del av i fengselet. Identitet er også viktig for å bevare selvbilde i fengselet. Flere av informantene forteller at sport, særlig fotball, er viktig for deres hverdag under soningen. Det å ha tilgang til de kanalene som viser deres favorittlag betyr mye for dem; det skaper et fellesskap og et avbrekk fra den ellers monotone fengselshverdagen. Sporten har vært en del av deres selvidentitet og de får muligheten til å opprettholde den lidenskapen i fengselet. Det gjelder ikke alle de innsatte. En av informantene føler han i tillegg til straffen sin blir straffet til å ikke ha tilgang til kultur og musikk. Han var på utsiden medlem av en filmklubb og utvalget av filmer og kanaler i fengselet tilfredsstiller ikke hans kulturelle behov. Han føler at det på biblioteket kun leies ut actionfilmer. Dermed kan man tenke seg at hvis du ikke er den stereotypiske innsatte eller ultra maskuline mannen, som kun ser på fotball og voldelige actionfilmer, er ikke utvalget så stort for deg.

Berøvelsen av heteroseksuell kontakt skaper et stort ønske blant innsatte om aktiviteter som skaper eller inneholder en form for kontakt med det andre kjønn. Pornografi er et verktøy som inneholder en slik form for kontakt. Det vil aldri kunne erstatte et seksuelt forhold, men være med på dempe det savnet som oppstår under soningen. Det å ha tilgang til pornografi, så lenge innholdet ikke bryter med norske lover, er også noe som er helt normalt på utsiden. I norske fengsler skal filmer og blader som selges lovlig i Norge i utgangspunktet også være tillat for de innsatte (Kriminalomsorgen, 2013, 26.04), men i det ene fengselet er det ikke lov med DVD-plater utenom de som lånes ut på biblioteket. De har heller ikke tilgang til erotiske kanaler. Selv om pornografi er lovlig i norske fengsler føler ikke mine informanter at det legges til rette for dette. De ser på både filmer og blader med pornografisk innhold som noe normalt og noe de har krav på å ha tilgang til. At de kun har tilgang til bladene blir sett på som et brudd. Her kan man igjen si at fengselets praksis bryter med kriminalomsorgens normalitetsprinsipp. Samtidig er det moralske og etiske dilemmaer knyttet til innsattes pornografikonsum. At innsatte som er dømt for seksualisert vold får lov til å se pornografi

mens de soner kan oppfattes feil og urettferdig av ofre og etterlatte som sitter å utsiden. Pornografisk innhold er også noe som kan påvirke de ansattes arbeidshverdag negativt. Det å ikke ha muligheten til å forme seksuelle forhold eller ha tilgang til pornografi i form av filmer kan være med på å true de innsattes maskulinitet, noe som igjen kan føre til frustrasjon, irritasjon og motstand fra de innsatte.

Under fengslingen mister de innsatte autonomi, selvstyre, og dette kan også være et angrep på deres maskulinitet. En ”ordentlig” mann skal ikke være passiv, men selv være den som tar avgjørelser og bestemme over eget liv. Det bygger seg opp en frustrasjon hos de innsatte når de ikke kan ta egne avgjørelser og når de ikke føler at de får forklaringer på alle reguleringene som pålegges dem fra fengselet og staten. Sykes mener at dette er en stor trussel mot fangenes selvbilde fordi det reduserer dem til den hjelpeløse, svake og avhengige subjektstatusen til et barn (Sykes, 2007). En av informantene føler fengselets mediereguleringer er overformynderi. Det minner han om da han var et barn og ble nektet å se på detektiven. De innsatte står fritt til å kontrollere sitt eget mediebruk og kan selv bestemme hvor mye av tiden sin de skal bruke på å lese og se på TV og hvilket medieinnhold de skal konsumere på cellen sin, men dette skjer innenfor de strenge rammene som settes av de som sitter med makten. Medietilgangen blir enda et kontrollområde for de maktavende. Det at flere av informantene snakker om all den tiden de bruker på tekst-tv og legger vekt på hvor viktig dette mediet er for dem, viser hvordan få valgmuligheter styrer mediebruket deres. Tekst-tv er noe de sier de ikke benyttet seg av på utsiden, og er ikke det mest attraktive valget, men i mangel på bedre alternativer bruker de innsatte dette aktivt. Tekst-tv blir deres måte å følge med på nyhetsbilde gjennom hele dagen. Flere innsatte sammenligner det med Internett. De reflekterer over at det ikke er normalt å bruke tekst-tv så mye som de gjør og at det er noe kun gamle damer bruker, men i fengselet er det et helt akseptert mediebruk.

Hovedproblemstillingen denne oppgaven bygger på, omhandler hvordan de innsatte opplever den regulerte mediesituasjonen i fengsel. Etter å ha analysert og diskutert datamaterialet fra de fire intervjuene er det to hovedlinjer som utkrystalliserer seg; Medietilgangen har stor betydning for de innsattes soningsopphold, samtidig som mediesituasjonen er en stor frustrasjon. Det å ha tilgang til medier er essensielt for at de innsatte skal føle seg som en del av omverdenen og kunne holde seg oppdatert på samfunnets utviklinger. Mediene kan også hjelpe dem med savn, seksuell frustrasjon, opprettholdelse av den mentale helsen og vedlikehold av bånd til egen identitet og familie og venner. Distraksjonen mediene tilbyr kan

også være med på å gjøre fengselsoppholdet litt enklere. Selv om mediene på mange områder er viktige for deres soningsopphold, og følelse av å ha en viss normalitet, kan ikke medietilgangen sies å oppfylle normalitetsprinsippet. Dette prinsippet er ikke absolutt, og nærmest umulig å etterleve til det fulle, men en økning i digitalisering kan øke normaliseringen. Når de opplever å ikke ha tilgang til varer og tjenester de ser på som normale; som for eksempel pornografiske filmer, internett og sosiale medier, føler ikke de innsatte at de får være en fullverdig del av samfunnet. Særlig det å ikke ha internett fører til stor frustrasjon og de innsatte frykter for sin digitale kompetanse. Ved å kontrollere medietilgangen og –tilbudet reduseres de innsattes utfoldelse, deres identitet og rekkevidde. De innsatte må endre egne medievaner og de føler seg utenfor resten av samfunnet. Reguleringene knyttet til medietilgangen oppleves som en straff i straffen

5.1 Videre forskning

Dette forskningsprosjektet er skrevet med et medievitenskapelig perspektiv. Basert på mine funn kan man også forske videre med andre perspektiver og kompetanseområder. Det ville vært interessant å forske på de psykiske påkjenningene og skammen som mangel på digital kompetanse fører med seg. Med et psykologisk perspektiv kunne man også forsket på hva mediene gjør for de innsattes mentale helse. Et forskningsprosjekt som undersøker konsekvensene av et langt fengselsopphold uten opprettholdelse og utvikling av digital kompetanse, kan gi viktige funn i fengselsforskningen. Det vil også være interessant å forske på hvordan fengselet kan fornye seg, og hvordan man kan digitalisere fengselet på ulike områder.

6. Litteratur

- Aalberg, T. & Elvestad, E. (2012). *Mediesosiologi*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Adams, K. (1992). Adjusting to prison life. *Crime and Justice*, 16, 275-359
- Ellis, J. (2002). "Television as working-through." I Gripsrud, J. (Red.) (2002). *Television and Common Knowledge*. (s.55-70) London: Routledge.
- Foucault, M. (1994). *Overvåkning og straff. Det moderne fengselets historie*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in The Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, E. (1991). *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. London: Penguin books.
- Helland, K. (2003). *Sport, medier og journalistikk. Med fotballandslaget til EM*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Höier, B. (2003). Månfold i medievitenskapen. I Ulla Carlson (Red) (2003). *Mångfold i medievitenskapen*. (63-69) (u.f)
- Knight, V. (2016). *Remote control. Television in prison*. London: Palgrave macmillan
- Kriminalomsorgen. (2013, 26.04). Filmer med erotisk innhold i norske fengsler. Hentet fra <http://www.kriminalomsorgen.no/filmer-med-erotisk-innhold-i-norske-fengsler.5197721-237613.html>
- Kriminalomsorgen. (u.å). Besøk, telefon og brev. Hentet fra <http://www.kriminalomsorgen.no/besoek-telefon-og-brev.237857.no.html>

- Kriminalomsorgens lederforbund. (2013, 24.09). Pornografi og voldspill i norsk kriminalomsorg. Hentet fra [http://www.klfsiden.no/kunder/klf/cms.nsf/\\$all/56F7D98B70BFCDECC1257B64002F356C](http://www.klfsiden.no/kunder/klf/cms.nsf/$all/56F7D98B70BFCDECC1257B64002F356C)
- Kvale, S. & S. Brinkmann (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. Utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lull, J. (1990). *Inside family viewing. Ethnographiv research on television's audiences*. London: Routledge.
- Meld. St. 37 (2007-2008). (2008). *Straff som virker-mindre kriminalitet-tryggere samfunn (kriminalomsorgsmelding)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/d064fb36995b4da8a23f858c38ddb5f5/no/pdfs/stm200720080037000dddpdfs.pdf>
- Moore, S. (1993). *Interpreting Audiences. The Ethnography of Media Consumption*. London: SAGE publications.
- Moore, S. (2000). *Media and Everyday Life in modern Society*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Moore, S. (2004). The doubling of place: electronic media, time-space arrangements and social relationships. I Couldry, N. & McCarthy, A. (Red.). (2004). *Mediaspace Place, Scale and Culture in a Media Age*. (s.21-36)London:Routledge
- Scott, D. og N. Flynn (2014) *Prisons & Punishment. The Essentials*. London: Sage.
- Silverstone, R. (1994). *Television and Everyday Life*. London: Routledge
- Statistisk sentralbyrå (2017). Andel av befolkningen (9-79 år) som har brukt ulike massemedier en gjennomsnittsdag. Hentet fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/medie>
- Straffegjennomføringsloven. (2001). *Lov om gjennomføring av straff mv*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-05-18-21?q=straffegjennomf%C3%B8ringsloven>

- Sykes, G.M. (2007). *The society of Captives: A study of Maximum Security Prison*. Princeton: Princeton university press.
- Thagaard, T. (2002). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 2. Utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- TV 2. (2017, 31.01). TV 2 avvikler tekst-tv. Hentet fra <http://www.tv2.no/a/8896750>
- Valland, G. (2015, 30.07). Innsatte kan få pornonekt. *Bergens tidende*. Hentet fra <http://www.bt.no/nyheter/innenriks/Innsatte-kan-fa-pornonekt-291714b.html>
- Van Dijk, J. (2008). The Digital Divide in Europe. I A. Chadwick & P.N. Howard (Red) (2009), *The Handbook of Internet Politics*. London: Routledge.
- Vandebosch, H. (2002). "Free Minds": Prisoners' Interpretations of Media Phenomena. I A. Schorr, W. Campbell & M. Schenk (Red.) (2002), *Communication Research and Media Science in Europe. Perspectives for Research and Academic Training in Europe's changing media reality*. (s. 233-249). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Vettenranta, S. (2007). "Mot mediedysleksiens tidsalder?" I S. Vettenranta (Red.) (2007) *Mediedanning og mediepedagogikk. Fra digital begeistring til kritisk dømmekraft*. (s. 13-33) Oslo: Gyldendal Norsk forlag.
- Vollan, M. (2016). "Mot normalt"? Normalitetsprinsippet i norsk straffegjennomføring. I A. Syse, H.C Bugge, H. Indreberg & A. Tverberg (Red.), *Lov, liv og lære. Festskrift til Inge Lorange Backer*. (s. 548-560) Oslo: Universitetsforlaget.
- Ugelvik, T. (2011a). *Fangenes friheter. Makt og motstand i et norsk fengsel*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ugelvik, T. (2011b). Når er et fengsel som et hotell? *Kritisk Juss*, 37 (2), 120-130

Østerud, S. (2007). "Krever medieutviklingen en ny dannelsesstenkning?" I S. Vettenranta (Red.)
(2007) *Mediedanning og mediepedagogikk. Fra digital begeistring til kritisk dømmekraft.* (s.
34-61) Oslo: Gyldendal Norsk forlag.

7. Vedlegg

7.1 Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

"Mediekonsum i fengsel"

Bakgrunn og formål

Formålet med studien er å undersøke hvordan mediene brukes i fengselet. Studien er en masterstudie ved NTNU.

Når det gjelder domfelte og medier, har forskere ofte lagt vekt på om hvilken mediebruk de innsatte hadde før domfellelsen, spilte de for eksempel voldelige dataspill. Jeg ønsker å se på deres mediekonsum mens de soner og hvordan mediebruken kan påvirke deres soningsopphold. Jeg ønsker å undersøke hvordan dere bruker mediene dere har tilgang til. Hvilken rolle spiller mediene i deres hverdag?

Problemstilling:

Hvordan bruker innsatte i fengsel media, hvilken betydning har mediene for dem og hvilke virkninger kan mediekonsumet ha på soningsoppholdet til de innsatte?

Hva innebærer deltakelse i studien?

Datainnsamlingen vil foregå gjennom dybdeintervju. Dybdeintervju er som en fritt flytende samtale rundt et tema. Intervjuet preges av åpne spørsmål som gjør deltakeren i stand til å gå i dybden når de har mye å fortelle. Intervjuet kan gjerne vare i en time eller mer, men det vil variere fra person til person.

Spørsmålene vil omhandle ditt mediebruk i fengselet, hva du interesserer deg for, hvordan du bruker mediene og om hvilken påvirkning det har på hverdagen. Dataene registreres som lydopptak på en diktafon. Disse opptakene er det kun jeg, studenten, som skal lytte til og de vil bli slettet umiddelbart etter transkripsjon. Det skal ikke samles inn opplysninger om deg fra andre kilder som registre osv.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Prosjektet skal etter planen avsluttes 06.06.2017, i masteroppgaven vil alle som deltar i studien være helt anonyme og skal ikke kunne gjenkjennes i studien. Den eneste som vil høre på opptakene er studenten. Opptakene vil slettes med en gang intervjuene er transkribert, det vil si uken etter at intervjuene gjennomføres. I transkripsjonen vil det ikke stå opplysninger som kan være personidentifiserende.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil all data slettes og ikke benyttes i studien. Det er lov å be om at opptakene skal avsluttes når som helst under intervjuet. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

7.2 Intervjuguide

Intervjuguide: Mediekonsum i fengsel

Dette intervjuet skal brukes i en masteroppgave jeg skriver ved NTNU. Jeg ønsker å høre om din erfaringer med mediebruk i fengsel. Jeg er underlagt taushetsplikt og alt du forteller meg vil være konfidensielt. Du trenger kun svare på de tingene du har lyst til uten å forklare meg hvorfor. I selve oppgaven vil alt selvsagt være anonymisert. Jeg vil gjerne ta opp samtalen, hvis det er i orden? Det er kun jeg som skal lytte til opptaket og det vil selvsagt bli slettet når prosjektet er ferdig. Du kan når som helst trekke deg fra dette intervjuet, uten å oppgi noen begrunnelse. Du kan også be meg avslutte opptaket når som helst under intervjuet.

A. Åpningsspørsmål

- Kan du fortelle litt om deg selv, Bakgrunn osv.?
- Kan jeg spørre hvor lenge du har sonet?

B. Mediekonsum

- Hvilke medier har du tilgang til?
  - Hva har du tilgang til på cellen din?
- Kan du beskrive mediebruket ditt en normal dag?
- Hvilket medium vil du si du bruker mest her inne og hvorfor?
- Hva slags medieinnhold foretrekker du?
- Hva syns du om tilbudet av mediestoff i fengselet?
- Er det noe type medieinnhold du benytter her som du ikke brukte før?
  - I så fall hvorfor?

C. Digitale medier

- Går du på skolen her og har tilgang til internett?
  - i så fall, hva får dere tilgang til?
- Hvordan er det å ikke ha tilgang til mobiltelefon?
- Hvordan er det å ikke ha tilgang til internett?
- På hvilken måte vil det påvirke livet ditt utenfor at du ikke har hatt full tilgang til alle digitale verktøy her inne?

D. Betydning/savn

- Føler du dere får holdt dere oppdatert på det som skjer i verden utenfor?
- Kan du beskrive hvordan det er å miste friheten til å velge fritt blant mediemateriale?
- Hvordan er det å ha så strenge restriksjoner på mediebruket sitt?
- Bryter du noen gang reglene for mediebruk?
  - Hvis ja; hvorfor?
- Kan man miste medieprivilegier som straff her inne?
- Kan du beskrive på hvilken måte mediene påvirker hverdagene dine her?
- Hva føler du mediebruket gjør for oppholdet ditt?
- Hvordan hadde det vært å ikke ha tilgang på medier her?
- Hvordan påvirker mediene din mentale helse?
- Føler du at mediene kan forberede deg på den verden du skal tilbake til?
- Er det noe du føler fengselet/ledelsen kunne gjort annerledes med tanke på medieutvalget/restriksjonene?
- Kan mediene på noen måte hjelpe deg med andre ting du savner fra utsiden?
  - i så fall, hvordan?
- Hva savner du mest med fri tilgang til medier?
  - Hvorfor?
  - Hvilket mediestoff savner du mest?

E. Fellesskap

- Skaper mediene samtaler mellom dere innsatte?
- Hvis ja; på hvilken måte?
- Hender det at du starter samtaler om det du har sett/lest?
- Hender det at mediene skaper samtaler mellom innsatt og ansatt?

F. Avslutning

- Har du noe du vil legge til, som vi ikke har vært innom i dag?

7.3 NSD-godkjenning

Johan Fredrik Rye
Institutt for sosiologi og statsvitenskap NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 28.12.2016

Vår ref: 51024 / 3 / AGL

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 09.11.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>51024</i>	<i>Mediekonsum i fengsel</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>NTNU, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Johan Fredrik Rye</i>
<i>Student</i>	<i>Trine Selle</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 06.06.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Audun Løvlie

Kontaktperson: Audun Løvlie tlf: 55 58 23 07

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 51024

Formålet med prosjektet er å undersøke domfeltes mediekonsum mens de soner, hvordan mediebruken kan påvirke deres soningsopphold og hva mediene kan bety for dem.

I tillegg til meldeplikten til personvernombudet, må all forskning i kriminalomsorgen godkjennes av det regionskontoret i kriminalomsorgen hvor prosjektet skal foregå. Se retningslinjene for søknad til Kriminalomsorgen her:

http://img3.custompublish.com/getfile.php/607466.823.tbcsrqafsc/retningslinjer_forskning.pdf?return=www.kriminalomsorgen.no. Personvernombudet legger til grunn for sin vurdering at det søkes til kriminalomsorgen, at søknaden godkjennes, og sendes til personvernombudet@nsd.no når den er mottatt.

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Det behandles sensitive personopplysninger om strafferettslige forhold.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger NTNU sine interne rutiner for datasikkerhet.

Forventet prosjektslutt er 06.06.2017. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

